

فصل اول

«معرفت‌شناسی، روش‌شناسی و بنیادها علم اجتماعی»

نست‌های تألیفی فصل اول

کله مثال ۱: کدام‌یک از شیوه‌های تولید علم، مبتنی بر استناد به استادان و صاحبان صلاحیت در علم مورد نظر است؟

- (۱) شیوه مبتنی بر حجیت (۲) شیوه مبتنی بر رمز و راز (۳) شیوه خردگرایانه (۴) شیوه تجربی

پاسخ: گزینه «۱» شیوه مبتنی بر حجیت، مبتنی بر استناد به استادان و صاحبان صلاحیت در علم مورد نظر است.

کله مثال ۲: در کدام دیدگاه اعتقاد بر این است که چیزی در خارج وجود ندارد و آنچه واقعی است، تصاویری است که ما دیدگاه‌هایمان را از طریق آن‌ها انتقال

می‌دهیم؟

- (۱) پیش از مدرن (۲) مدرن (۳) پسامدرن (۴) سنتی

پاسخ: گزینه «۳» در دیدگاه پسامدرن، اعتقاد بر این است که چیزی در خارج وجود ندارد و آنچه واقعی است، تصاویری است که ما دیدگاه‌هایمان را از طریق

آن‌ها انتقال می‌دهیم.

کله مثال ۳: وجه تمایز علم از سایر دانش‌ها در چیست؟

- (۱) موضوع (۲) روش (۳) هدف (۴) هدف، موضوع و روش

پاسخ: گزینه «۲» روش تنها معیاری است که می‌تواند علم را از سایر دانش‌ها متمایز کند.

کله مثال ۴: کدام گزاره در مقایسه میان علم و دریافت، دانش عامیانه، صحیح نیست؟

(۱) مسئله در معرفت علمی از دانش علمی، و در معرفت عامیانه از دانش عامیانه بر می‌خیزد.

(۲) فرد عامی جواب نظری را از دانش عامیانه و دانشمند از تئوری می‌گیرد.

(۳) تجربه عالمانه برنامه‌ریزی شده، کنترل شده، تعمدی و غیر انتقادی است، حال آنکه تجربه عامیانه بدون کنترل، بدون برنامه‌ریزی و غیرانتقادی است.

(۴) در مقام معرفت شناختی، معرفت عامیانه، قابل تقلیل به علم است، ولی عکس آن ناممکن است.

پاسخ: گزینه «۳» تجربه عالمانه برنامه‌ریزی شده، کنترل شده، تعمدی و انتقادی است، حال آنکه تجربه عامیانه بدون کنترل، بدون برنامه‌ریزی و غیرانتقادی

می‌باشد.

کله مثال ۵: رهیافت ابطال‌گرایانه پوپر، ذیل کدام رهیافت معرفت‌شناختی قرار می‌گیرد؟

- (۱) استقراگرایی (۲) اثبات‌گرایی (۳) عقل‌گرایی انتقادی (۴) عقل‌گرایی غیر انتقادی

پاسخ: گزینه «۳» رهیافت ابطال‌گرایانه پوپر، ذیل رهیافت معرفت‌شناختی عقل‌گرایی انتقادی قرار می‌گیرد.

کله مثال ۶: مقام تجربه نزد عقل‌گرایان ..... و نزد استقرا‌گرایان ..... است.

(۱) داوری - تولید کننده دانش علمی (۲) تولید کننده دانش علمی - داوری

(۳) داوری - داوری (۴) تولید کننده دانش علمی - تولید کننده دانش علمی

پاسخ: گزینه «۱» مقام تجربه نزد عقل‌گرایان داوری، و نزد استقرا‌گرایان تولید کننده دانش علمی است.

کله مثال ۷: در رهیافت عقلانیت انتقادی، پژوهش علمی با ..... آغاز می‌شود.

- (۱) مسئله (۲) مشاهده (۳) قیاس (۴) گردآوری اطلاعات

پاسخ: گزینه «۱» در رهیافت عقلانیت انتقادی، پژوهش علمی با مسئله آغاز می‌شود. به نظر پوپر علم با مشاهده آغاز نمی‌شود بلکه با مسئله آغاز می‌شود.

کله مثال ۸: مقام «روش» از منظر فیلسوفان علم چیست؟

- (۱) کشف و گردآوری
(۲) داوری
(۳) تعیین موضوع
(۴) کشف و گردآوری و داوری
- پاسخ: گزینه «۴» ✓

کله مثال ۹: کدام یک از ویژگی‌های روش علمی، مستلزم دستیابی به شرایطی چون بی‌طرفی، تسلط بر خویشتن و تواضع است؟

- (۱) انتظام
(۲) عقلانی بودن
(۳) روح علمی
(۴) واقعیت‌گرایی
- پاسخ: گزینه «۳» ✓

کله مثال ۱۰: کدام گزاره مطابق با رهیافت روش شناختی قانون‌گرایی نیست؟

- (۱) علوم طبیعی الگوی هر نوع علم محسوب می‌شود.
(۲) وقایع اجتماعی پدیده‌های نیتمند هستند و کارکرد معنایی آن‌ها هویتشان را تعیین می‌کند.
(۳) واقعه خاص و سلسله حوادثی که به تولید آن واقعه منجر شده‌اند تابع قانون کلی هستند.
(۴) میان تبیین و پیش‌بینی همانندی ساختاری وجود دارد.
- پاسخ: گزینه «۲» ✓

کله مثال ۱۱: کار ماکس وبر در تحلیل رشد نظام سرمایه‌داری مصداق چه نوع تبیینی است؟

- (۱) تبیین قانونی
(۲) تبیین تعمیمی
(۳) تبیین تاریخی
(۴) تبیین قیاسی
- پاسخ: گزینه «۳» ✓

کله مثال ۱۲: کدام نحله بر روش‌های شناخت متکی بر حس، تجربه و ادراک تأکید دارد؟

- (۱) رفتارگرایی
(۲) تاریخ‌گرایی
(۳) پدیدارشناسی
(۴) تأویل‌گرایی
- پاسخ: گزینه «۱» ✓

کله مثال ۱۳: در کدام رهیافت تأکید بر این است که هم در دانش‌های طبیعی و هم در دانش‌های انسانی، تجربیات و پردازش منطقی و ریاضی آن‌ها تنها سرچشمه اطلاعات درست به حساب می‌آیند؟

- (۱) رفتارگرایی
(۲) اثبات‌گرایی
(۳) تاریخ‌گرایی
(۴) تأویل‌گرایی
- پاسخ: گزینه «۲» ✓

کله مثال ۱۴: کدام نحله فکری بر افتراق مطلق دانش‌های طبیعی و انسانی از روزه روش تأکید می‌ورزد؟

- (۱) رفتارگرایی
(۲) مکانیک‌گرایی
(۳) اثبات‌گرایی
(۴) تاریخ‌گرایی
- پاسخ: گزینه «۴» ✓

کله مثال ۱۵: از دیدگاه کدام دسته از محققان رسوخ محقق به دنیای ارزش‌ها کلید کار تحقیق است؟

- (۱) پدیدارشناسان
(۲) اصحاب تأویل
(۳) تاریخ‌گرایان
(۴) اثبات‌گرایان منطقی
- پاسخ: گزینه «۱» ✓

کله مثال ۱۶: کدام انتقاد بر تجربه‌گرایی وارد نیست؟

- (۱) نفی نظریه
(۲) اتکا مفرط بر ادراک
(۳) کوشش مفرط در کمی‌سازی واقعیت
(۴) ضعف در قابلیت تعمیم
- پاسخ: گزینه «۴» ✓

کله مثال ۱۷: پیروان اصالت مکتب ساخت چه دیدگاهی دارند؟

- (۱) عین‌گرایی (۲) ذهن‌گرایی (۳) کل‌گرایی (۴) تفریدی

پاسخ: گزینه «۳» پیروان اصالت مکتب ساخت، دیدگاه کل‌گرایانه دارند.

کله مثال ۱۸: دو عنصر اساسی علم عبارتند از:

- (۱) کشف و مشاهده (۲) منطق و مشاهده (۳) پیمایش و تبیین (۴) توصیف و تبیین

پاسخ: گزینه «۲» دو رکن علم عبارتند از منطق و مشاهده. فهم علمی جهان باید منطقی باشد و با آنچه مشاهده می‌کنیم ارتباط داشته باشد.

کله مثال ۱۹: تلاش در جهت نهادینه ساختن رهیافت اثباتی، عملی بود که توسط ...

- (۱) دورکیم انجام گرفت. (۲) کنت انجام گرفت. (۳) روسو انجام گرفت. (۴) سن سیمون انجام گرفت.

پاسخ: گزینه «۱» اگرچه آگوست کنت به‌عنوان بنیان‌گذار اثبات‌گرایی جامعه‌شناختی شناخته شده است، اما نخستین تلاش در راستای نهادمندی چنین رهیافتی از سوی امیل دورکیم صورت گرفت؛ بنابراین دورکیم نخستین «دانشمند اجتماعی» بود؛ نخستین دانشمند اثباتی واقعی که رویه تجربی وی بر اساس «واقعیت اجتماعی به‌مثابه شیء» بنا نهاده شده بود.

کله مثال ۲۰: اصل «دوگرایی» در پارادایم پوزیتیویستی یعنی:

- (۱) محقق به‌طور همزمان هم در میدان عمل سوژه و هم بیرون از میدان عمل سوژه فعالیت می‌کند.
(۲) محقق و سوژه‌های مورد تحقیق دارای موجودیت‌های منفصل و جدا از یکدیگرند.
(۳) محقق بدون تأثیر و تأثر از سوژه‌های مورد تحقیق قادر به بررسی این سوژه‌ها است.
(۴) محقق تفاوت میان روش‌شناسی علوم طبیعی و علوم انسانی را می‌پذیرد.

پاسخ: گزینه «۲» از نظر معرفت‌شناسی، پارادایم اثباتی دو مشخصه «دوگرایی» و «عینی‌گرایی» دارد؛ یعنی فرض می‌شود محقق و سوژه‌های مورد تحقیق دارای موجودیت‌های منفصل و جدا از یکدیگرند و محقق نیز بدون تأثیر و تأثر از آنها قادر به بررسی این سوژه‌ها است.

کله مثال ۲۱: کدام‌یک از گزینه‌های زیر در زمره خدمات و اصلاح‌های الکساندر در جامعه‌شناسی به شمار نمی‌رود؟

- (۱) پیوستار جامعه‌شناختی (۲) ترکیب جامعه‌شناسی کارکردی با جامعه‌شناسی انتقادی
(۳) روش تخصیص (۴) تحلیل فرهنگ

پاسخ: گزینه «۲» مهم‌ترین خدمات و اصلاح‌های الکساندر عبارت‌اند از: ۱- پیوستار جامعه‌شناختی؛ ۲- چندبُعدی‌نگریستن به جهان اجتماعی؛ ۳- حل مسئله تقلیل‌گرایی و ترکیب‌گرایی؛ ۴- حل مسئله کنش و نظم؛ ۵- پیوند سطوح خرد و کلان؛ ۶- روش تخصیص؛ ۷- توجه به ایدئولوژی؛ ۸- مدل نظام‌ها؛ ۹- تحلیل تغییر؛ ۱۰- تحلیل فرهنگ.

کله مثال ۲۲: رویکرد امیک در روش‌شناسی، عبارت است از:

- (۱) همان روش‌ها و داده‌های کمی (۲) همان روش‌ها و داده‌های کیفی
(۳) نگاه از بیرون و نظاره‌گر به سوژه‌های مورد مطالعه (۴) نگاه از درون و مشارکت‌محور به پدیده‌های انسانی

پاسخ: گزینه «۴» رویکرد اتیک بیانگر نوعی از بررسی است که در آن محقق نقش یک نظاره‌گر را ایفا کرده و از بیرون به بررسی سوژه‌های مورد مطالعه خود می‌پردازد. از آنجا که رویکرد اتیک در درک فرایندهای زیرین معنایی پدیده‌های انسانی ناکارآمد بوده است، لذا اثبات‌گرایان تأیید کرده‌اند روش‌ها و داده‌های کیفی برای آشکارسازی رویکرد امیک یا نگاه از درون و مشارکت‌محور، مناسب هستند.

کلمه مثال ۲۳: مفهوم «اتصال‌ها» در نظریه ویلیام ویل، یعنی ...

- (۱) سازمان‌دهی مفاهیم توسط مشاهده‌ها
- (۲) اتصال سوژه به ابژه در فرایند تحقیق
- (۳) تصورهایی ذهنی که حقایق را به هم پیوند می‌دهند.
- (۴) سازمان‌دهی ایده‌ای که از سوی محقق ارائه می‌شود.

پاسخ: گزینه «۳» از نظر تاریخی، بنیان‌های اولیه خردگرایی انتقادی را می‌توان در کارهای ویلیام ویل یافت که در کار تاریخی وی فلسفه علوم/استقرایی بیان شده است. از نظر ویل مشاهده‌ها نمی‌توانند چیزی را به وجود آورند، مگر اینکه به‌وسیله یک سری «تصورها» سازمان‌دهی شده باشند؛ یعنی سازمان‌دهی ایده‌ای که از سوی محقق ارائه می‌شود. وظیفه محقق دستیابی به مفاهیم مناسبی است که به‌وسیله آنها حقایق گردآوری می‌شوند. وی این تصورها را «اتصال‌ها» می‌نامد. حقایق به‌وسیله یک تفکر جدید یا یک عمل جدید برگرفته از ذهن به هم پیوند می‌خورند.

کلمه مثال ۲۴: کدام‌یک از گزینه‌های زیر، با توجه به اصول تغییر علمی ایمره لاکاتوش، نادرست است؟

- (۱) تغییرات باید صرفاً در کمربند حمایتی و نه در هسته سخت ایجاد شوند.
- (۲) تغییرات ایجادشده در کمربند حمایتی ممکن است مترقیانه و رو به جلو باشند.
- (۳) یک برنامه پژوهشی مترقیانه در تلاش است تا دامنه کاربردی خود را گسترش دهد.
- (۴) یک برنامه پژوهشی زمانی رو به زوال می‌رود که نتواند خود را با مسائل جدید منطبق کند.

پاسخ: گزینه «۲» اصول تغییر علمی لاکاتوش بدین قرارند:

- قاعده نخست آن است که تغییرات باید صرفاً در کمربند حمایتی و نه در هسته سخت ایجاد شوند؛
- قاعده دوم آن است که تغییرات ایجادشده در کمربند حمایتی باید مترقیانه و رو به جلو باشند. در اینجا لاکاتوش ایده‌های پوپر را اقتباس می‌کند. یک برنامه پژوهشی مترقیانه در تلاش است برای موارد و پدیده‌های وسیع‌تر کاربرد داشته و دامنه کاربردی خود را گسترش دهد. یک برنامه پژوهشی مترقیانه برنامه‌ای است که قادر باشد قدرت پیش‌بینی خود را همواره تقویت کند. در مقابل، یک برنامه پژوهشی زمانی رو به زوال می‌رود که نتواند خود را با مسائل جدید منطبق ساخته و پاسخگوی سؤال‌هایی باشد که به‌تدریج با آنها روبروست.

کلمه مثال ۲۵: «استدلال خودابطال» کدام نوع از نسبی‌گرایی را مورد حمله قرار می‌دهد؟

- (۱) نسبی‌گرایی حقیقت‌یاب
- (۲) نسبی‌گرایی شناختی
- (۳) نسبی‌گرایی عقلانیت
- (۴) نسبی‌گرایی معرفتی

پاسخ: گزینه «۱» نسبی‌گرایی حقیقت‌یاب مدعی است که حقیقت یک گفتار نسبت به باورداشت‌ها، نگرش‌ها و دیگر ویژگی‌های روانی افراد یا به‌طور عام‌تر نسبت به سابقه فرهنگی و اجتماعی آنها نسبی است. استدلال خودابطال - که گاه برنده‌ترین استدلال علیه نسبی‌گرایی بوده - به افراطی‌ترین شکل نسبی‌گرایی حقیقت‌یاب را نشانه می‌رود. براساس این اصل، اگر همه حقایق و استدلال‌ها نسبی باشند، پس صرف بیان آنها نیز نسبی خواهد بود؛ لذا نسبی‌گرایی خودش، خود را نفی می‌کند. از این‌رو برخی فیلسوفان به سمت نسبی‌گرایی محدودنگرتر تمایل نشان داده‌اند. چنین نگرشی را می‌توان در کار ریچارد رورتی دید که طرح سنتی مربوط به حقیقت را زیر سؤال می‌برد.

کلمه مثال ۲۶: داعیه محوری تاریخ‌گرایی کدام است؟

- (۱) می‌توان درباره روندهای آینده پیش‌بینی‌هایی ارائه داد.
- (۲) تفاوت‌های بنیانی میان علوم طبیعی و اجتماعی وجود دارد.
- (۳) مشاهده حوادث آینده تنها راه معتبرسازی قوانین تاریخی است.
- (۴) کل اندیشه، معرفت و ارزیابی تحت‌تأثیر و کنترل شرایط تاریخی خودشان هستند.

پاسخ: گزینه «۲» داعیه محوری دیدگاه تاریخ‌گرایی این است که تفاوت‌های بنیانی بین علوم طبیعی و اجتماعی وجود دارد و تنها می‌توان از برخی روش‌های علوم طبیعی در علوم اجتماعی استفاده کرد. با این حال تاریخ‌گرایی می‌پذیرد که در روش‌های علوم طبیعی و اجتماعی دو عنصر مشترک وجود دارد: هر دو روش نظری و تجربی هستند؛ هر دو روش با تبیین و پیش‌بینی وقایع سروکار دارند. تاریخ‌گرایی با مشاهده الگوها یا روندها در گذشته مدعی است که می‌تواند درباره روندهای آینده پیش‌بینی‌هایی ارائه دهد. هدف تاریخ‌گرایی توسعه قوانین تاریخی است؛ قوانینی که بتوانند دوره‌های متوالی تاریخی را به یکدیگر پیوند بزنند. مشاهده حوادث آینده تنها راه معتبرسازی چنین قوانین تاریخی است.

کلمه مثال ۲۷: معادل مفهوم «ذهن عینی» ديلتای در علوم اجتماعی عبارت است از:

- (۱) عینیت‌بازاندیشانه
- (۲) عینیت‌برساختی
- (۳) فرهنگ
- (۴) جامعه

پاسخ: گزینه «۳» ديلتای بر نقش بستر اجتماعی و آنچه خود «ذهن عینی» می‌خواند، اصرار داشت - عینی کردن یا خارجی کردن ذهن انسانی یا جهان ساخته‌شده به‌وسیله ذهن - که در تاریخ ریشه دوانیده و چیزی است که دانشمندان علوم اجتماعی آن را فرهنگ می‌خوانند.

کلمه مثال ۲۸: به زعم هوسرل با توسل به کدام یک، می‌توان به مرحله آگاهی ناب رسید؟

- (۱) اپوخه (۲) استعلا (۳) رویکرد طبیعی (۴) رویکرد تجربی داده‌نگر

پاسخ: گزینه «۱» آرزوی هوسرل اثبات حقیقتی بود که مستقل از آنچه مردم در موقعیت‌های تاریخی و اجتماعی فکر می‌کنند، باشد. از نظر وی در زندگی روزمره و در آنچه وی «نگرش طبیعی» می‌نامد، مردم به‌طور ساده و طبیعی دنیای خودشان را چونان امری بدیهی می‌پذیرند. از نظر هوسرل تنها یک شخص استثنایی قادر خواهد بود این نگرش طبیعی را در هم شکند؛ هر چیزی را در «پرانتر قرار دادن» و یا «پوخه کردن» نگرشی است که لازم است آن را مفروض بداریم. آنچه لازم می‌نماید چیزی کمتر از اپوخه استعلایی یا باور به تعلیق نیست. این میل به مسیر حقیقت ناب که به‌وسیله ایده‌ها، باورها و پیش‌داوری‌های مفروض آلوده نشده و با محدودیت‌های تجربه‌ها و معرفت شخصی نیز محدود نشده باشد، چیز جدیدی نیست. نکته جدید در کار هوسرل آن است که انسان می‌تواند به مرحله آگاهی ناب برسد؛ یعنی آگاهی‌ها از هر نوع تعلق زمینی و به همین لحاظ قادر شود ذات اشیا را کشف کند. این نوع کنش از جنس ایمان بوده و حالتی است که تنها می‌توان در خلأ آن را به تصور درآورد.

کلمه مثال ۲۹: بنا به نظر وبر، یک تبیین وقتی دارای کفایت معنایی است که:

- (۱) توأم با تفهم باشد
(۲) توأم با دیدگاه داده‌نگر باشد.
(۳) توأم با استعلایی نوکانتی باشد.
(۴) توأم با شناخت مجموعه‌های نوعی معنایی همراه با جریان پیوسته رفتار باشد.

پاسخ: گزینه «۴» از نظر وبر، برای اینکه یک تبیین دارای «کفایت معنایی» باشد، شناخت مجموعه‌های نوعی معنا که با جریان پیوسته رفتار همراه است، ضرورت دارد. از طرف دیگر کفایت علی توالی رویدادها نیز مستلزم این احتمال است که رویداد همیشه به همان طریق در آینده نیز اتفاق خواهد افتاد.

کلمه مثال ۳۰: مهم‌ترین تفاوت میان پارسونز و شاگردش گارفینکل کدام است؟

- (۱) در نگرش ساختاری اولی و نگرش کارکردی دومی بود.
(۲) در رویکرد کنشی اولی و رویکرد ارزشی دومی بود.
(۳) در نگاه متفاوتشان به نظم اجتماعی بود.
(۴) در نگاه متفاوتشان به تبیین علی بود.

پاسخ: گزینه «۳» گارفینکل که یکی از دانشجویان دکترای پارسونز بود به طرح مسئله «نظم» یا شرایطی که تحت آن یک شخص به‌طور مداوم جهان پیرامون خود را معنادار می‌سازد، پرداخت. در حالی که پارسونز پاسخ به این سؤال‌ها را در ارزش‌ها و هنجارهای مشترک و درونی‌شده در قالب وفاق ارزشی می‌دید، گارفینکل نظم اجتماعی را همچون اجرای عملی فعالیت اجتماعی روزمره تلقی می‌کرد.

کلمه مثال ۳۱: اصل محوری نظریه ساختاربندی گیدنز عبارت است از:

- (۱) تلفیق میان کنش و ساختار
(۲) ترکیب دو سطح خرد و کلان
(۳) دوگانگی ساختار
(۴) روزمرگی وجودی حیات اجتماعی

پاسخ: گزینه «۳» گیدنز با طرح این موضوع که یک رابطه کاملاً خلاق و پویا بین کنش و ساختار وجود دارد، اصطلاح «ساختاربندی» را از زبان فرانسه اقتباس کرد. او اصل محوری نظریه ساختاربندی را «دوگانگی ساختار» خوانده و در اشاره به آن می‌گوید: منظور من از دوگانگی ساختار این است که ساختارهای اجتماعی هم توسط انسان‌ها ساخته می‌شوند و به‌طور همزمان واسطه این ساختن هستند.

کلمه مثال ۳۲: بنیادی‌ترین فرض فلسفی پدیدارشناسی کدام است؟

- (۱) ما با در پرانتز قرار دادن می‌توانیم ذات چیزها را بدانیم.
(۲) ما تنها می‌توانیم چیزهایی را بدانیم که از طریق حضور در دریافت‌ها و معانی تجربه می‌شوند.
(۳) ما با اپوخه کردن دیدگاه طبیعی می‌توانیم به دانستن نومن نائل شویم.
(۴) ما تنها می‌توانیم چیزهایی را بدانیم که از طریق استعلا تجربه می‌شوند.

پاسخ: گزینه «۲» بنیادی‌ترین فرض فلسفی پدیدارشناسی آن است که ما تنها می‌توانیم آن چیزهایی را بدانیم که از طریق حضور در دریافت‌ها و معانی که آگاهی آگاه ما را بیدار می‌کند، تجربه می‌شوند. در ابتدا کل درک ما از تجربه حسی پدیده‌ها نشئت می‌گیرد، اما تجربه مذکور نیاز به تشریح، تکرار و تفسیر دارد.

کلمه مثال ۳۳: دلیل عمده مخالفت رویکرد انتقادی با پوزیتیویسم چیست؟

- (۱) پوزیتیویسم انتقاد را از حوزه جامعه‌شناسی بیرون می‌راند.
 (۲) پوزیتیویسم نقش و توانمندی مفهوم خرد را انکار می‌کند.
 (۳) پوزیتیویسم برای عقلانیت ارزش زیادی قائل می‌شود.
 (۴) پوزیتیویسم برای تجربه ارزش زیادی قائل می‌شود.

پاسخ: گزینه «۲» هدف پارادایم انتقادی بازگشت به ماهیت واقعی انسان و رهایی از موقعیت‌های مقیدشده تاریخی - اجتماعی است. رویکرد انتقادی با اثبات‌گرایی و به‌ویژه اثبات‌گرایی منطقی عمدتاً به دلیل انکار توانمندی مفهوم خرد به مخالفت برخاست. طبق نظر اثبات‌گرایان منطقی چون خرد از تجربه سرچشمه می‌گیرد، لذا خارج از حوزه معرفت علمی قرار دارد.

کلمه مثال ۳۴: معیار اساسی که پارادایم انتقادی بر مبنای آن میان نظریه خوب و بد تمایز قائل می‌شود کدام است؟

- (۱) مفهوم «عدم عقلانیت عقلانیت»
 (۲) مفهوم «شیء‌گستگی»
 (۳) مفهوم «پراکسیس»
 (۴) مفهوم «بت‌وارگی»

پاسخ: گزینه «۳» پارادایم انتقادی بین دو دسته نظریه خوب و نظریه بد بر اساس عمل ساختن دستاوردها و بینش‌های راستین و استفاده از آنها در بسترهای زندگی عملی تمایز قائل می‌شود. معیار اصلی این تمایز مفهوم «پراکسیس» است. پراکسیس معیاری است که بر اساس آن تبیین‌های نظری در زندگی روزمره واقعی قرار می‌گیرند و نتایج به‌دست‌آمده برای تهذیب و تأیید آن تبیین‌ها به کار می‌رود. اگر تبیین‌های مذکور به درک مردم از جهان خود و نیز رهایی و دگرگونی اجتماعی منتهی شوند، تبیین‌هایی درست و راستین ارزیابی می‌شوند.

کلمه مثال ۳۵: طبق نظر فانون، در فرایند درونی‌سازی امپریالیستی، فرودستی مادی گروه‌ها و فرهنگ‌های مستعمره به کدام یک منجر می‌شود؟

- (۱) فرودستی سیاسی آنها
 (۲) فرودستی سیاسی - اقتصادی آنها
 (۳) فرودستی فرهنگی - نژادی آنها
 (۴) فرودستی فرهنگی - سیاسی آنها

پاسخ: گزینه «۳» از چهره‌های بنیان‌گذار دیگر در مطالعات پسااستعماری می‌توان به فرانس فانون اشاره داشت که درصدد درک و بررسی آگاهی استثمارشده و تحت ستم سوژه استعماری بود. وی اعتقاد داشت امپریالیسم فرایندی «درونی‌سازی» را آغاز کرد که طی آن گروه‌ها و فرهنگ‌های مستعمره، فرودستی و پستی اجتماعی، اقتصادی و سیاسی را تجربه کردند؛ نه صرفاً به معنای مشخصه‌های خارجی، بلکه به این معنا که این مفاهیم به شکلی درونی‌شده در هویت آنها تجلی یافت. در این فرایند فرودستی مادی به فرودستی نژادی و فرهنگی نیز انجامید.

کلمه مثال ۳۶: کدام یک از انواع معرفت‌شناسی، تاریخ‌گرایی را به شدت نفی می‌کند؟

- (۱) معرفت‌شناسی دکارتی (۲) معرفت‌شناسی کانتی (۳) معرفت‌شناسی نیچه‌ای (۴) معرفت‌شناسی هگلی

پاسخ: گزینه «۳» در معرفت‌شناسی نیچه‌ای هیچ نگرش خوش‌بینانه‌ای نسبت به پیشرفت وجود ندارد. نیچه‌ای‌ها از پذیرش انطباق‌بازنمایی با واقعیت‌گریزان بوده و یگانگی حقیقت را انکار می‌کنند. همچنین، تاریخ‌گرایی در این رویکرد به‌شدت نفی می‌شود.

کلمه مثال ۳۷: فوکو، گفتار را همچون خشونت می‌داند که نسبت به اشیا روا داشته شده یا شیوه عملی است که بر ابژه تحمیل می‌شود؛ این نظر فوکو در چارچوب کدام یک از اصول روش‌شناختی او قرار می‌گیرد؟

- (۱) اصل بازنمایی معنا (۲) اصل استخراج (۳) اصل گسست (۴) اصل یکتایی

پاسخ: گزینه «۴» طبق اصل یکتایی از نظر فوکو نباید چنین تصور کرد که جهان چهره‌شناخت‌پذیر، آشکار و خواندنی خود را به ما نمایانده و کار محقق نیز تنها کشف و پیش‌بینی قواعد و اسرار آن است؛ زیرا جهان به ما در کسب شناخت هیچ کمکی نمی‌کند. فوکو گفتار را همچون خشونت می‌داند که نسبت به اشیا روا داشته شده یا شیوه عملی است که بر ابژه تحمیل می‌شود.

کلمه مثال ۳۸: ..... مجموعه منظمی از حکم‌های مرتبط با یکدیگر است که برای تبیین جنبه‌ای از زندگی اجتماعی تدوین شده است.

- (۱) فرضیه (۲) نظریه (۳) الگوی تبیینی (۴) قانون

پاسخ: گزینه «۲» نظریه مجموعه منظمی از حکم‌های مرتبط با یکدیگر است که برای تبیین جنبه‌ای از زندگی اجتماعی تدوین شده است.

کدام گزینه صحیح نیست؟

- ۱) الگوهای تبیینی نظریه‌ها را می‌پرورند و مشخص می‌کنند.
- ۲) الگوی تبیینی روش نگرستن را نشان می‌دهد، در حالی که نظریه آنچه را که نگرسته می‌شود تبیین می‌کند.
- ۳) قوانین کشف می‌شوند، حال آنکه نظریه‌ها آفریده می‌شوند.
- ۴) مفاهیم مصالح اساسی برای ساختمان نظریه محسوب می‌شوند.

پاسخ: گزینه «۱» نظریه‌ها الگوهای تبیینی را می‌پرورند و مشخص می‌کنند.

کدام یک از موارد زیر صفت است؟

۱) طبقه بالا	۲) جنسیت	۳) مذهب	۴) نژاد

پاسخ: گزینه «۱» طبقه بالا یک صفت برای متغیر طبقه اجتماعی است.

کدام یک از تبیین‌های زیر یک تبیین یکه‌نگارانه است؟

۱) تبیین علل عمده بزهکاری جوانان	۲) تبیین علت‌های شکل‌گیری انقلاب ایران
۳) تبیین عوامل موثر بر گرایش سیاسی مردم	۴) تبیین علل ازخودبیگانگی انسان مدرن

پاسخ: گزینه «۲» در تبیین یکه‌نگارانه سعی می‌کنیم "یک" موقعیت منحصر به فرد را به‌طور جامع و کامل تبیین کنیم.

کدام یک از گزینه‌های زیر در خصوص مدل تبیین قانون‌بنیاد صحیح نیست؟

مدل تبیین قانون‌بنیاد.....

- ۱) مستلزم برشماری همه عواملی است که منجر به عمل یا رویداد خاصی می‌شود.
- ۲) از لحاظ رهیافت خود به علیت، ناگزیر احتمال‌گرایانه است.
- ۳) هدف آن به دست دادن تبیین جامع با بیشترین تعداد ممکن متغیرهای علی است.
- ۴) بیشتر کمی است تا کیفی.

پاسخ: گزینه «۳» هدف مدل تبیین قانون‌بنیاد، به دست دادن بیشترین مقدار تبیین با کمترین تعداد متغیرهای علی برای کشف الگوهای کلی علت و معلولی است.

کدام گزینه صحیح نیست؟

- ۱) علوم اجتماعی معمولاً بر اساس یک مدل علی احتمال‌گرایانه عمل می‌کند.
  - ۲) باید در هنگام پرداختن به تحقیق اجتماعی، برای جستجوی تبیین‌ها از منطق جبرگرایانه استفاده کرد.
  - ۳) در تحقیق علم اجتماعی، وجود یک همبستگی کامل بین متغیرها معیار علیت است.
  - ۴) در علوم اجتماعی، علت‌های لازم و کافی، حتی علت‌های ناقص، می‌تواند مبنایی برای این نتیجه‌گیری باشد که ارتباط علی وجود دارد.
- پاسخ: گزینه «۳» در تحقیق علم اجتماعی (و نیز به‌طور کلی در علم) وجود یک همبستگی کامل بین متغیرها معیار علیت نیست. به عبارت دیگر، استثناها هر چند قاعده را اثبات نمی‌کند، ضرورتاً قاعده‌ای را هم رد نمی‌کند.

تعمیم کلی درباره طبقه‌ای از امور واقعی را چه می‌نامند؟

۱) فرضیه	۲) نظریه	۳) قانون	۴) تبیین

پاسخ: گزینه «۳» تعمیم کلی درباره طبقه‌ای از امور واقعی را قانون می‌نامند.

احکام بنیادینی هستند که حقیقت انگاشته می‌شوند و نظریه بر آن‌ها استوار است.

۱) فرضیه‌ها	۲) اصول موضوعه	۳) گزاره‌ها	۴) الگوهای تبیینی

پاسخ: گزینه «۲» اصول موضوعه احکام بنیادینی هستند که حقیقت انگاشته می‌شوند و نظریه بر آن‌ها استوار است.

آزمون فصل اول

کله ۱- کدام گزینه در خصوص «شناخت» صحیح نیست؟

- (۱) بخشی از شناخت ما از تجربه شخصی و بخش دیگر از شناخت پذیرفته‌ای حاصل می‌شود که دیگران به ما می‌دهند.
- (۲) در شناختی که ما از سنت اخذ می‌کنیم، اساساً پیشرفت و تراکمی در شناخت ما حاصل نمی‌آید.
- (۳) شناخت مبتنی بر توافق، هم‌یارگر ما در تلاش برای کشف کردن هستند و هم‌ساز راه ما.
- (۴) بنای اصلی شناخت، توافق است.

کله ۲- کدام دسته از اندیشمندان زیر در زمره فائلان به رهیافت عقل‌گرایی غیرانتقادی هستند؟

- (۱) بیکن، هیوم، میل (۲) پوپر، لاکاتوش (۳) رایشن‌باخ، کارناپ، همپیل (۴) دیلتای، شرلر، وبر

کله ۳- روش در چه مقامی، علمی بودن یا غیرعلمی بودن معرفتی را تعیین می‌کند؟

- (۱) کشف (۲) گردآوری (۳) داوری (۴) استنتاج

کله ۴- کدام یک از موارد زیر جزء اهداف روش‌های تحقیق نیست؟

- (۱) درست‌اندیشیدن (۲) تمییز سخن صحیح از سخن ناصحیح (۳) شناخت مطلق پدیده‌های اجتماعی (۴) درک صحیح‌تر موضوعات روزمره

کله ۵- اینکه اگر علت اتفاقی را بدانیم، می‌توانیم پیش‌بینی کنیم که در آینده نیز موفقیت‌آمیز خواهد بود یا نه، کدام کارکرد نظریه در تحقیق را نشان می‌دهد؟

- (۱) نظریه‌ها از الگوهای مشاهده شده، معنایی به دست می‌دهند که می‌توانند امکان‌های دیگری را مطرح کنند.
- (۲) نظریه‌ها اجازه نمی‌دهند که فریب حُسن تصادف‌ها را بخوریم.
- (۳) نظریه‌ها می‌توانند تلاش‌های تحقیقاتی را شکل و جهت دهند.
- (۴) نظریه‌ها می‌توانند محقق را از طریق مشاهدات تجربی به سمت اکتشافات احتمالی هدایت کنند.

کله ۶- محقق در استدلال ..... از داده‌های ..... آغاز می‌کند و اصلی کلی به وجود می‌آورد که روابط بین موضوعات را بیان می‌کند.

- (۱) قیاسی - نظری (۲) قیاسی - مشاهده (۳) استقرایی - نظری (۴) استقرایی - مشاهده

کله ۷- کدام گزینه صحیح نیست؟

- (۱) در پژوهش بنیادی پژوهشگر آزادی کمتری در تعیین موضوع نسبت به پژوهش کاربردی دارد.
- (۲) پژوهش بنیادی با مسائل نظری و پژوهش کاربردی با مسائل اجتماعی سر و کار دارند.
- (۳) پژوهش بنیادی با تولید دانش برای درک بیشتر سر و کار دارد.
- (۴) پژوهش کاربردی با تولید دانش برای اقدام به عمل سر و کار دارد.

کله ۸- در کدام رویکرد به واقعیت، امر واقعی امری است که در ذهن افراد، واقعی به نظر می‌رسد و لذا، از نقطه نظرهای مختلف، واقعیت‌های متفاوتی نیز به یک

امر نسبت داده می‌شود؟

- (۱) سنتی (۲) پیشامدرن (۳) مدرن (۴) پستمدرن

کله ۹- صاحب‌نظران کدام رهیافت ابعاد کیفی، ذهنی و نسبی پدیده‌های اجتماعی را رد می‌کنند؟

- (۱) اثبات‌گرایی (۲) اثبات‌گرایی (۳) تاریخ‌گرایی (۴) پدیدارشناسی

کله ۱۰- کدام دسته هدف تحقیق اجتماعی را تغییر جهان اجتماعی می‌دانند؟

- (۱) پوزیتویست‌ها (۲) عقل‌گرایان انتقادی (۳) عقل‌گرایان غیرانتقادی (۴) انتقادگرایان

کله ۱۱- کدام یک از نظرات زیر با آرای لاکاتوش همخوانی ندارد؟

- (۱) نظریه‌ها با آزمایش‌های قاطع دور انداخته نمی‌شوند، بلکه فقط مورد اغماض قرار می‌گیرند.
- (۲) حقیقت یک پارادایم تابعی از وفاق اجتماع علمی است.
- (۳) نظریه‌ها ممکن است در مراحل بعدی احیا شوند.
- (۴) ارتقای دانش علمی یک فرایند منظم است.

کله ۱۲- اینکه «تنها یک علم درست وجود دارد که برای یک جهان واقعی به کار می‌رود» ناظر به کدام مشخصه تصویر سنتی از علم است؟

- (۱) وحدت علم (۲) بنیادگرایی (۳) جهان‌شمول‌گرایی (۴) انباشتی بودن معرفت علمی

کجه ۱۳- هایدگر، کدام مفهوم خود را برای رد مفهوم «درپراتنگذاری» هوسرل به کار می‌گیرد؟

- (۱) دازاین (۲) دنیایی بودن (۳) اصالت (۴) ایزه‌ای شدن انسان معاصر

کجه ۱۴- کدام گزینه در مورد مشخصه‌های نظری و روشی مهم تحقیق اجتماعی از نظر گیدنز، درست است؟

- (۱) نظریه و روش اجتماعی می‌تواند و گاهی باید مبتنی بر تقلید روشی از علوم طبیعی باشد.
(۲) کل تحقیق اجتماعی ضرورتاً ماهیتی روان‌شناختی - جامعه‌شناختی دارد.
(۳) نقد اجتماعی جزء ماهوی نظریه اجتماعی است.
(۴) نظریه‌پردازی اجتماعی مستلزم تأویل است.

کجه ۱۵- کدام یک از انواع نسبی‌گرایی، پیشرفت انباشتی در علم را منکر می‌شود؟

- (۱) نسبی‌گرایی مفهومی (۲) نسبی‌گرایی معرفتی (۳) نسبی‌گرایی حقیقت‌یاب (۴) نسبی‌گرایی عقلانیت

فصل دوم

«مراحل و عناصر اساسی تحقیق علمی»

تست‌های تألیفی فصل دوم

کله مثال ۱: گروه‌های کانونی، پژوهش‌های شبیه‌سازی و بازی‌ها جزء کدام‌یک از منابع اصلی گردآوری داده‌ها هستند؟

- (۱) محیط طبیعی (۲) محیط مصنوعی (۳) محیط نیمه‌طبیعی (۴) مصنوعات اجتماعی

پاسخ: گزینه «۲» گروه‌های کانونی، پژوهش‌های شبیه‌سازی و بازی‌ها جزء محیط‌های مصنوعی هستند. شکل کلاسیک چنین محیط‌هایی آزمایشگاه است.

کله مثال ۲: موضع کدام‌یک به نظریه انتقادی مربوط می‌شود؟

- (۱) میانجی زبان‌ها (۲) گزارشگر وفادار (۳) شریک متفکر (۴) تسهیل‌کننده گفتگو

پاسخ: گزینه «۳» در نقش پژوهشگر به عنوان شریک متفکر، پژوهشگر درگیر راهی مردم از هر نوع ستمی است که تجربه می‌کنند. در این نقش رابطه پژوهشگر با موضوع، رابطه ذهن با هم‌قطار است و موضع آن به نظریه انتقادی مربوط می‌شود.

کله مثال ۳: کدام‌یک از استراتژی‌های زیر برای پاسخگویی به پرسش‌های پژوهشی «چه؟» مناسب‌ترند؟

- (۱) قیاسی و استقرایی (۲) پس‌کاوی و استفهامی (۳) قیاسی و استفهامی (۴) استقرایی و استفهامی

پاسخ: گزینه «۴» استراتژی‌های پژوهش استقرایی و استفهامی تنها استراتژی‌هایی هستند که می‌توانند به پرسش‌های پژوهشی «چه؟» پاسخ دهند اما این کار را به شیوه‌ای کاملاً متفاوت با یکدیگر انجام می‌دهند.

کله مثال ۴: طبق مفروضات معرفت‌شناختی کدام‌یک از دیدگاه‌های زیر، معرفت از طریق کاربرد حواس بشری و تحلیل‌های آزمایشی یا مقایسه‌ای تولید می‌شود؟

- (۱) استفهامی (۲) قیاسی (۳) استقرایی (۴) پس‌کاوی

پاسخ: گزینه «۳» طبق مفروضات معرفت‌شناختی استراتژی استقرایی، معرفت از طریق کاربرد حواس بشری و تحلیل‌های آزمایشی یا مقایسه‌ای تولید می‌شود. حواس، مشاهدات یا داده‌ها را تولید می‌کند.

کله مثال ۵: معقول بودن هر قانون کلی در استراتژی استقرایی متناسب است با .....

- (۱) میزان عینی بودن آن قانون (۲) تعداد موارد مشاهده شده آن قانون
(۳) قضاوت‌های پژوهشگر در مورد آن قانون (۴) مطابقت آن قانون با نظم مشاهده شده در جهان

پاسخ: گزینه «۲» معقول بودن هر قانون کلی متناسب با تعداد موارد مشاهده‌شده آن قانون است. بدین ترتیب پژوهشگر باید کار خود را با کنار گذاشتن همه برداشتها و مفاهیم قبلی خود آغاز کند.

کله مثال ۶: کدام‌یک از استراتژی‌های زیر مناسب‌ترین استراتژی‌ها برای دستیابی به اکتشاف و توصیف هستند؟

- (۱) استقرایی و پس‌کاوی (۲) استقرایی و استفهامی (۳) قیاسی و پس‌کاوی (۴) قیاسی و استفهامی

پاسخ: گزینه «۲» فقط استراتژی‌های استقرایی و استفهامی برای اکتشاف و توصیف سودمندند. استراتژی‌های پژوهشی قیاسی و پس‌کاوی مناسب‌ترین استراتژی‌ها برای دستیابی به هدف تبیین هستند.

کله مثال ۷: طبق نظر «ترنر» سنگ بناهای زیرین نظریه عبارت‌اند از:

- (۱) مفاهیم (۲) متغیرها (۳) گزاره‌ها (۴) قالب‌ها

پاسخ: گزینه «۱»

کج مثال ۸: مرحله اول در طرح تحقیق، کدام است؟

- (۱) تعریف موضوع تحقیق
(۲) تعریف مفاهیم و سنجش آنها
(۳) بیان هدف، ارزش و اصول اخلاقی تحقیق
(۴) انتخاب نمونه

پاسخ: گزینه «۱» مرحله اول در طرح تحقیق عبارت است از: تعریف موضوع تحقیق.

کج مثال ۹: کدامیک از موارد زیر جزء معیارهای انتخاب موضوع تحقیق نیست؟

- (۱) قابلیت تحقیق موضوع
(۲) علاقه محقق به موضوع
(۳) افزایش شناخت از جامعه در نتیجه‌ی تحقیق
(۴) رسیدن به حقیقت به وسیله تحقیق

پاسخ: گزینه «۴» در انتخاب موضوع تحقیق سه معیار را باید در نظر گرفت:

۱- موضوع باید قابل تحقیق باشد ۲- موضوع باید واقعاً مورد علاقه محقق باشد ۳- تحقیق باید به شناخت از جامعه بیفزاید

کج مثال ۱۰: بهترین راه بررسی نظام‌مند یک موضوع چیست؟

- (۱) استفاده از روش تحقیق کیفی
(۲) تقلیل موضوع به سؤال یا سؤالات قابل تحقیق
(۳) عدم داوری ارزشی در مرحله انتخاب موضوع
(۴) مطالعه موضوع در سطح خرد

پاسخ: گزینه «۲» بهترین راه بررسی نظام‌مند یک موضوع، تقلیل موضوع به سؤال یا سؤالات قابل تحقیق می‌باشد.

کج مثال ۱۱: بنابر نظر بیکر، مرحله اول در فرایند تقلیل موضوع تحقیق به مسئله تحقیق کدام است؟

- (۱) تعیین هدف تحقیق
(۲) بیان موضوع به صورت یک رشته سؤال
(۳) توجه به جوانب سؤال برانگیز موضوع
(۴) ساختن فرضیه بر مبنای هدف تحقیق

پاسخ: گزینه «۳» بنابر نظر بیکر، مرحله اول در فرایند تقلیل موضوع تحقیق به مسئله تحقیق، توجه به جوانب سؤال برانگیز موضوع است.

کج مثال ۱۲: کارکرد تعریف نظری (مفهومی) در تحقیق چیست؟

- (۱) راهنمای مشاهده است.
(۲) راهنمای تحلیل است.
(۳) قلمرو معنایی مفهوم را مشخص می‌کند.
(۴) اعتبار سازه‌های را مشخص می‌کند.

پاسخ: گزینه «۳» تعریف نظری (مفهومی) در تحقیق قلمرو معنایی مفهوم را مشخص می‌کند.

کج مثال ۱۳: چیز انگاری مفاهیم مرتبط با کدام نوع تعریف است؟

- (۱) تعریف واقعی
(۲) تعریف اسمی
(۳) تعریف عملیاتی
(۴) تعاریف اسمی و عملیاتی

پاسخ: گزینه «۱» واقعی انگاشتن چیزهایی که واقعی نیستند، «چیزانگاری» نامیده می‌شود.

کج مثال ۱۴: کاربرد عمده کدامیک از انواع تعاریف در تحقیقات بنیادی است؟

- (۱) تعاریف ذاتی (واقعی)
(۲) تعاریف عملیاتی
(۳) تعاریف مفهومی
(۴) تعاریف فرضی

پاسخ: گزینه «۴» تعاریف فرضی به ویژه در آن دسته از تحقیقات اجتماعی به کار می‌آید که پاسخگوی کنجکاوی‌های بزرگ اندیشمندان است و به آنان تحقیقات بنیادی اطلاق می‌شود.

کج مثال ۱۵: ..... نوعی پیشگویی است که منطقاً از مسئله تحقیق استنتاج شده، مورد آزمون قرار می‌گیرد.

- (۱) موضوع تحقیق
(۲) فرضیه
(۳) نظریه
(۴) هدف تحقیق

پاسخ: گزینه «۲» فرضیه نوعی پیشگویی است که منطقاً از مسئله تحقیق استنتاج شده، مورد آزمون قرار می‌گیرد.

کدام مثال ۱۶: این فرضیه را چه نوع فرضیه‌ای می‌توان دانست؟

«نیمی از طلاق‌ها در شهر تهران، مربوط به زوجین با سن کمتر از ۲۸ سال می‌باشد».

- (۱) علی تک متغیره (۲) علی معکوس (۳) جهت دار (۴) وصفی

پاسخ: گزینه «۴» این فرضیه یک فرضیه وصفی است.

کدام مثال ۱۷: چه نوع فرضیه‌ای مبین عدم همبستگی میان دو متغیر است؟

- (۱) فرضیه اکتشافی (۲) فرضیه معکوس (۳) فرضیه بی‌جهت (۴) فرضیه صفر

پاسخ: گزینه «۴» فرضیه صفر مبین عدم همبستگی میان دو متغیر است.

کدام مثال ۱۸: کدام یک از موارد زیر جزء شرایط لازم برای فرضیه‌های یک تحقیق نیست؟

- (۱) باید بدیهی باشند. (۲) نباید متعارض با هم باشند. (۳) باید آزمون‌پذیر باشند. (۴) باید مدلل و سنجیده باشند.

پاسخ: گزینه «۱» فرضیه‌های یک تحقیق نباید بدیهی باشند.

کدام مثال ۱۹: در این جمله متغیر مستقل کدام است؟

«میزان بزهکاری در محلات حاشیه نشین شهر، بیشتر از محلات مرکزی است.»

- (۱) بزهکاری (۲) محل سکونت (۳) ثروت (۴) شهر

پاسخ: گزینه «۲» در این جمله متغیر مستقل محل سکونت است.

کدام مثال ۲۰: در تحقیقی پیرامون بزهکاری و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن، تأثیر انسجام خانوادگی بیش از همه مورد توجه قرار گرفت. این عامل (انسجام خانوادگی) چه خوانده می‌شود؟

- (۱) متغیر کنترل (۲) متغیر شاهد (۳) متغیر مستقل (۴) متغیر وابسته

پاسخ: گزینه «۳» در این تحقیق، عامل انسجام خانوادگی متغیر مستقل است.

کدام مثال ۲۱: کدام یک از متغیرهای زیر مطلق است؟

- (۱) نمرات آزمون پیشرفت تحصیلی (۲) سن (۳) میزان مشارکت نیروی کار (۴) رأی انتخاباتی

پاسخ: گزینه «۴» متغیرهای مطلق از یک رشته طبقه تشکیل می‌شود که باید تابع دو قاعده باشد: ۱- طبقات باید از هم متمایز باشد، ۲- طبقه بندی متغیر باید تمام دامنه تغییرات متغیر را دربرگیرد. سه مورد دیگر، جزء متغیرهای عددی هستند.

کدام مثال ۲۲: گویه‌های نگرشی (که میزان موافقت افراد را ارزیابی می‌کند) عمدتاً در کدام یک از سطوح سنجش مورد استفاده قرار می‌گیرند؟

- (۱) اسمی (۲) ترتیبی (۳) فاصله‌ای (۴) نسبی

پاسخ: گزینه «۲» گویه‌های نگرشی (که میزان موافقت افراد را ارزیابی می‌کنند) عمدتاً در سطح سنجش ترتیبی مورد استفاده قرار می‌گیرند

کدام مثال ۲۳: سطح سنجش متغیر شهرستان محل سکونت کدام است؟

- (۱) اسمی (۲) ترتیبی (۳) فاصله‌ای (۴) نسبی

پاسخ: گزینه «۱» سطح سنجش متغیر شهرستان محل سکونت اسمی است.

کدام مثال ۲۴: در کدام یک از انواع مقیاس‌ها امکان تنظیم داده‌ها بر اساس اولویت وجود ندارد؟

- (۱) اسمی (۲) ترتیبی (۳) فاصله‌ای (۴) نسبی

پاسخ: گزینه «۱» در مقیاس اسمی امکان تنظیم داده‌ها بر اساس اولویت وجود ندارد.

✓ مثال ۲۵: مطالعات کاوشی عموماً با چه هدفی صورت می‌پذیرد؟

- (۱) ارضای حس کنجکاوی و علاقه محقق به دانستن بیشتر
 (۲) آزمودن امکان عملی بودن مطالعه‌ای گسترده‌تر
 (۳) ایجاد روش‌هایی که در مطالعه آتی به کار گرفته می‌شوند
 (۴) همه موارد فوق

✓ پاسخ: گزینه «۴» مطالعات کاوشی عموماً برای سه منظور صورت می‌پذیرد: ارضای حس کنجکاوی و علاقه محقق به دانستن بیشتر، آزمودن امکان عملی بودن مطالعه‌ای گسترده‌تر و ایجاد روش‌هایی که در مطالعه آتی به کار گرفته می‌شود.

✓ مثال ۲۶: «گزارش نیت رأی دهندگان از دادن رأی» و «گزارش چرایی الگوی رأی دادن افراد»، به ترتیب، چه نوع فعالیتی هستند؟

- (۱) کاوشی - تبیینی
 (۲) توصیفی - تبیینی
 (۳) توصیفی - کاوشی
 (۴) کاوشی - توصیفی

✓ پاسخ: گزینه «۲» «گزارش نیت رأی دهندگان از دادن رأی» توصیفی، و توصیف «گزارش چرایی الگوی رأی دادن افراد» تبیینی است.

✓ مثال ۲۷: کدام گزینه مبین تفاوت میان تحقیقات پنهانگر و ژرفانگر است؟

- (۱) تحقیقات پنهانگر، برخلاف سطح خرد صورت می‌گیرد.
 (۲) هدف تحقیقات پنهانگر، برخلاف تحقیقات ژرفانگر، پاسخ به سؤالات بنیانی ذهن آدمی است.
 (۳) تحقیقات پنهانگر بیشتر در مطالعات مردم شناختی و تحقیقات ژرفانگر بیشتر در مطالعات جمعیت شناختی مورد استفاده قرار می‌گیرند.
 (۴) در تحقیقات پنهانگر، برخلاف تحقیقات ژرفانگر، قدرت تعمیم پذیری بالاست.

✓ پاسخ: گزینه «۴» در تحقیقات پنهانگر، برخلاف تحقیقات ژرفانگر، قدرت تعمیم پذیری بالاست.

✓ مثال ۲۸: در تحقیقات اکتشافی و توصیفی، اغلب، از چه نوع مطالعه‌ای استفاده می‌شود؟

- (۱) مطالعه مقطعی
 (۲) مطالعه نسلی
 (۳) پانل
 (۴) روند پژوهی

✓ پاسخ: گزینه «۱» در تحقیقات اکتشافی و توصیفی، اغلب، از مطالعه مقطعی استفاده می‌شود.

✓ مثال ۲۹: سرشماری جزء کدام یک از انواع تحقیق محسوب می‌شود؟

- (۱) مطالعه مقطعی
 (۲) مطالعه نسلی
 (۳) پانل
 (۴) روند پژوهی

✓ پاسخ: گزینه «۱» سرشماری یک مطالعه مقطعی است.

✓ مثال ۳۰: در کدام نوع تحقیق، افراد مختلف در فواصل زمانی مختلف مورد مطالعه قرار می‌گیرند؟

- (۱) تحقیق مقطعی
 (۲) روند پژوهی
 (۳) مطالعه نسلی
 (۴) مطالعه پانل

✓ پاسخ: گزینه «۲» در روند پژوهی، افراد مختلف در فواصل زمانی مختلف مورد مطالعه قرار می‌گیرند.

✓ مثال ۳۱: مطالعه تغییرات کل یک جمعیت را در طول زمان، چه می‌نامند؟

- (۱) مطالعه مقطعی
 (۲) مطالعه نسلی
 (۳) پانل
 (۴) روند پژوهی

✓ پاسخ: گزینه «۴» مطالعه تغییرات کل یک جمعیت را در طول زمان، روند پژوهی گویند.

✓ مثال ۳۲: کدام نوع از مطالعات طولی، تصویر کاملی از تغییرات در طول زمان را ارائه می‌دهد؟

- (۱) روند پژوهی
 (۲) بررسی گروه‌های همسال (مطالعه نسلی)
 (۳) بررسی میزگردی (پانل)
 (۴) روند پژوهی و مطالعه نسلی

✓ پاسخ: گزینه «۳» مطالعه گروه‌های همسال و روند پژوهی فقط تغییرات خالص را آشکار می‌سازد.

کلمه مثال ۳۳: در کدام یک از مراحل تحقیق، محقق رویه‌های تجربی عینی را که منجر به سنجش متغیرها خواهند شد مشخص می‌سازد؟
 (۱) مفهوم سازی (۲) عملیات سازی (۳) تدوین فرضیات (۴) آزمون مقدماتی
 پاسخ: گزینه «۲» در مرحله عملیات سازی، محقق رویه‌های تجربی عینی را مشخص می‌سازد که منجر به سنجش متغیرها خواهند شد.

کلمه مثال ۳۴: مهم‌ترین معیار درستی سنجش کدام است؟
 (۱) اعتبار (۲) پایایی (۳) قابلیت تعمیم (۴) قابلیت اعتماد
 پاسخ: گزینه «۱» مهم‌ترین معیار درستی سنجش، اعتبار آن است.

کلمه مثال ۳۵: کدام یک از انواع اعتبار ناظر بر میزان تعمیم پذیری نتایج است؟
 (۱) اعتبار درونی (۲) اعتبار بیرونی (روایی) (۳) اعتبار سازه‌ای (۴) اعتبار محتوا
 پاسخ: گزینه «۲» اعتبار بیرونی (روایی) ناظر بر میزان تعمیم پذیری نتایج است.

کلمه مثال ۳۶: در کدام یک از انواع اعتبار، تأکید بر این امر است که معرف تا چه میزان وجوه مختلف مفهوم را می‌سنجد؟
 (۱) اعتبار معیار (۲) اعتبار محتوا (۳) اعتبار سازه (۴) اعتبار پیش بین
 پاسخ: گزینه «۲» در اعتبار محتوا، تأکید بر این امر است که معرف تا چه میزان وجوه مختلف مفهوم را می‌سنجد.

کلمه مثال ۳۷: کدام یک از انواع اعتبار در یک پژوهش، وابسته به میزان توافق محققان یک امر در رابطه با یک شاخص یا معیار است؟
 (۱) اعتبار تجربی (۲) اعتبار محتوایی (۳) اعتبار سازه‌ای (۴) اعتبار صوری
 پاسخ: گزینه «۴» اعتبار صوری وابسته به میزان توافق محققان یک امر در رابطه با یک شاخص یا معیار است.

کلمه مثال ۳۸: کدام یک از انواع اعتبار، بر ارزیابی ذهنی پژوهشگر از اعتبار وسیله اندازه‌گیری استوار است؟
 (۱) اعتبار عینی (۲) اعتبار سازه‌ای (۳) اعتبار صوری (۴) اعتبار نمونه‌گیری
 پاسخ: گزینه «۳» اعتبار صوری با این سؤال که «تا چه حد وسیله اندازه‌گیری آن چیزی را که محقق فکر می‌کند، اندازه‌گیری می‌کند، اندازه می‌گیرد؟» سر و کار دارد.

کلمه مثال ۳۹: چنانچه افراد مختلف در زمینه اعتبار یک آزمون توافق نداشته باشند، کدام نوع اعتبار مورد تردید قرار می‌گیرد؟
 (۱) اعتبار صوری (۲) اعتبار منطقی (۳) اعتبار وابسته به معیار (۴) اعتبار پیش‌بینی
 پاسخ: گزینه «۱» چنانچه افراد مختلف در زمینه اعتبار یک آزمون توافق نداشته باشند، اعتبار صوری آن مورد تردید قرار می‌گیرد.

کلمه مثال ۴۰: در کدام یک از انواع اعتبار، این پرسش مطرح است که «آیا معرف‌های تجربی (آزمون‌ها، مقیاس‌ها، پرسش‌ها و ...) معرف کامل حوزه معنای مفهوم مورد مطالعه هستند یا نه؟»
 (۱) اعتبار صوری (۲) اعتبار نمونه‌گیری (۳) اعتبار وابسته به معیار (۴) اعتبار سازه
 پاسخ: گزینه «۲» در اعتبار نمونه‌گیری، این پرسش مطرح است که «آیا معرف‌های تجربی (آزمون‌ها، مقیاس‌ها، پرسش‌ها و ...) معرف کامل حوزه معنای مفهوم مورد مطالعه هستند یا نه؟»

کلمه مثال ۴۱: در کدام یک از انواع اعتبار، این سؤال مد نظر است که «آیا محتوای وسیله اندازه‌گیری بطور کافی، محتوای جامعه صفات تحت مطالعه را معرفی می‌کند یا نه؟»
 (۱) اعتبار نمونه‌گیری (۲) اعتبار تجربی (۳) اعتبار عینی (۴) اعتبار سازه‌ای
 پاسخ: گزینه «۱» اصلی‌ترین موضوع مد نظر اعتبار نمونه‌گیری این است که آیا جامع شرایط، افراد و یا صفات مورد نظر به طور کافی به وسیله ابزار اندازه‌گیری مورد بحث اندازه‌گیری شده است یا نه؟ به عبارت دیگر، آیا محتوای وسیله اندازه‌گیری بطور کافی، محتوای جامعه صفات تحت مطالعه را معرفی می‌کند یا نه؟

کله مثال ۴۲: چنانچه یک سنجه، معرف کامل حوزه معنای مفهوم اصلی مورد مطالعه باشد، دارای چه نوع اعتباری است؟

- (۱) اعتبار بیرونی (۲) اعتبار محتوا (۳) اعتبار وابسته به معیار (۴) اعتبار پیش‌بینی

پاسخ: گزینه «۲» چنانچه یک سنجه، معرف کامل حوزه معنای مفهوم اصلی مورد مطالعه باشد، دارای اعتبار محتوا است.

کله مثال ۴۳: تعیین کدام یک از انواع اعتبار سنجه، نسبت به انواع دیگر اعتبار، بیشتر در معرض خطا قرار دارد؟

- (۱) اعتبار بیرونی (۲) اعتبار محتوا (۳) اعتبار وابسته به معیار (۴) اعتبار پیش‌بینی

پاسخ: گزینه «۲» چون اعتبار محتوا بر اساس قضاوت‌های ذهنی انجام می‌شود، تعیین آن در مقایسه با سایر انواع اعتبار بیشتر در معرض خطا قرار دارد.

کله مثال ۴۴: در گزاره زیر، چه نوع اعتباری مدنظر است؟

«مستولان گزینش دانشگاه برای انتخاب دانشجویان مستعد، اقدام به برگزاری آزمون در بین داوطلبان نمودند.»

- (۱) اعتبار محتوا (۲) اعتبار صوری (۳) اعتبار وابسته به معیار (۴) اعتبار سازه

پاسخ: گزینه «۳» در این گزاره، اعتبار وابسته به معیار مدنظر می‌باشد.

کله مثال ۴۵: ..... همبستگی بین نتایج یک وسیله اندازه‌گیری خاص با نتایج به دست آمده با وسیله اندازه‌گیری‌ای است که به عنوان مقیاس عمل در نظر گرفته می‌شود.

- (۱) اعتبار پیش‌بینی (۲) اعتبار نمونه‌گیری (۳) اعتبار عینی (۴) اعتبار سازه‌ای

پاسخ: گزینه «۱» اعتبار پیش‌بینی با قدرت یا توان پیش‌بینی وسیله اندازه‌گیری نسبت به و یا در مقام مقایسه با یک وسیله اندازه‌گیری خارجی دیگر مشخص می‌گردد که معمولاً به عنوان مقیاس عمل گرفته می‌شود. به عبارت دیگر، همبستگی بین نتایج یک وسیله اندازه‌گیری خاص با نتایج به دست آمده با وسیله اندازه‌گیری‌ای است که مقیاس عمل در نظر گرفته می‌شود.

کله مثال ۴۶: ..... مبتنی است بر ساختن فرضیه‌هایی درباره مفاهیم مورد سنجش، آزمون این فرضیه‌ها و تعیین همبستگی نتایج آن با سنجش اولیه.

- (۱) اعتبار محتوا (۲) اعتبار صوری (۳) اعتبار وابسته به معیار (۴) اعتبار سازه

پاسخ: گزینه «۴» اعتبار سازه مبتنی بر ساختن فرضیه‌هایی درباره مفاهیم مورد سنجش، و آزمون این فرضیه‌ها و تعیین همبستگی نتایج آن با سنجش اولیه است.

کله مثال ۴۷: ..... با رابطه بین وسیله اندازه‌گیری و یک چارچوب کلی تئوریک برای تعیین این نکته سر و کار دارد که تا چه حد وسیله اندازه‌گیری مفاهیم و پیش‌فرض‌های تئوری به کار گرفته شده را منعکس می‌کند.

- (۱) اعتبار پیش‌بینی (۲) اعتبار نمونه‌گیری (۳) اعتبار عینی (۴) اعتبار سازه

پاسخ: گزینه «۴» اعتبار سازه با رابطه بین وسیله اندازه‌گیری و یک چارچوب کلی تئوریک برای تعیین این نکته سر و کار دارد که تا چه حد وسیله اندازه‌گیری مفاهیم و پیش‌فرض‌های تئوری بکار گرفته شده را منعکس می‌کند.

کله مثال ۴۸: ..... عبارت از میزان صحت سنجه، مقیاس یا آزمون در اندازه‌گیری ساخت نظری یا ویژگی مورد نظر است.

- (۱) اعتبار سازه (۲) اعتبار محتوا (۳) اعتبار وابسته به معیار (۴) اعتبار پیش‌بینی

پاسخ: گزینه «۱» اعتبار سازه عبارت از میزان صحت سنجه، مقیاس یا آزمون در اندازه‌گیری ساخت نظری یا ویژگی مورد نظر است.

کله مثال ۴۹: کدام یک از روش‌های زیر، جهت تعیین روایی (اعتبار) سازه به کار می‌رود؟

- (۱) روش بازآزمایی (۲) روش فرم‌های موازی (۳) روش آلفای کرونباخ (۴) روش چندصفتی - چندروشی

پاسخ: گزینه «۴» این روش به شناسایی دقیق صفاتی می‌پردازد که سازنده مفهوم یا سازه مورد نظر است و کاربرد حداقل دو روش برای بسط سنجه‌های چندگانه در مورد هر صفت لازم است.

کدام گزینه صحیح نیست؟ مثال ۵۰:

- (۱) مهم‌ترین معیار درستی سنجش، اعتبار (روایی) آن است.
  - (۲) هر چه سنجش، از ثبات بیشتری برخوردار باشد، گوییم روایی بیشتری دارد.
  - (۳) روایی بر پایایی مقدم است، بدین معنی که اگر سنجش روایی نداشته باشد، پایایی آن نیز ارزشی ندارد.
  - (۴) روایی نشان‌دهنده گستره یا میزان تورش یا خطایی است که یک وسیله اندازه‌گیری ممکن است داشته باشد.
- پاسخ: گزینه «۲» هر چه سنجش، از ثبات بیشتری برخوردار باشد، می‌گوییم پایایی بیشتری دارد.

مناسب‌ترین روش برای محاسبه پایایی کدام است؟ مثال ۵۱:

- (۱) روش بازآزمایی
  - (۲) روش فرم‌های موازی
  - (۳) روش آلفای کرونباخ
  - (۴) روش چندصفتی چندروشی
- پاسخ: گزینه «۱» مناسب‌ترین روش برای محاسبه پایایی روش بازآزمایی است.

کدام یک از روش‌های برآورد پایایی، پایایی وسیله اندازه‌گیری را با تقسیم وسیله اندازه‌گیری به دو یا چند تکه و استفاده از هر کدام به عنوان یک وسیله اندازه‌گیری متفاوت برآورد می‌کند؟ مثال ۵۲:

- (۱) روش آزمون و آزمون دوباره
  - (۲) تکنیک فرم‌های موازی
  - (۳) روش نصف به نصف
  - (۴) تکنیک برآورد روایی
- پاسخ: گزینه «۳» روش نصف به نصف، روایی وسیله اندازه‌گیری را با تقسیم وسیله اندازه‌گیری به دو یا چند تکه و استفاده از هر کدام به عنوان یک وسیله اندازه‌گیری متفاوت برآورد می‌کند.

کدام ضریب، معدل همه ضرایب همبستگی است که با دو نیمه کردن تست به طرق مختلف به دست می‌آید؟ مثال ۵۳:

- (۱) ضریب تعادل
  - (۲) ضریب آلفا
  - (۳) ضریب $\alpha - 20$
  - (۴) ضریب اسپیرمن
- پاسخ: گزینه «۲» ضریب آلفا معدل همه ضرایب همبستگی است که با دو نیمه کردن تست به طرق مختلف به دست می‌آید.

کدام روش به محاسبه همسانی و هماهنگی درونی ابزار اندازه‌گیری می‌پردازد؟ مثال ۵۴:

- (۱) روش فرم‌های هم‌ارز
  - (۲) روش تنصیف (دو نیمه کردن)
  - (۳) روش آلفای کرونباخ
  - (۴) هر سه روش فوق
- پاسخ: گزینه «۴» روش‌های فرم‌های هم‌ارز، تنصیف (دو نیمه کردن)، کودر - ریچاردسون، و آلفای کرونباخ به محاسبه همسانی و هماهنگی درونی ابزار اندازه‌گیری می‌پردازد.

تحقیق کدام است؟ «عوامل اجتماعی مؤثر بر افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع راهنمایی شهر تهران» مد نظر است. واحد تحلیل در این تحقیق کدام است؟ مثال ۵۵:

- (۱) عوامل اجتماعی
  - (۲) افت تحصیلی
  - (۳) دانش‌آموزان
  - (۴) شهر تهران
- پاسخ: گزینه «۳» واحد تحلیل در این تحقیق دانش‌آموزان است.

در تحقیق فوق‌الذکر، متغیر وابسته کدام است؟ مثال ۵۶:

- (۱) عوامل اجتماعی
  - (۲) افت تحصیلی
  - (۳) دانش‌آموزان
  - (۴) شهر تهران
- پاسخ: گزینه «۲» در این تحقیق متغیر وابسته افت تحصیلی است.

محقی قصد دارد به محاسبه میانگین درآمد خانواده‌های موجود در یک شهر کوچک بپردازد. واحد مشاهده در این تحقیق کدام است؟ مثال ۵۷:

- (۱) افراد
  - (۲) خانواده‌ها
  - (۳) درآمد
  - (۴) شهر
- پاسخ: گزینه «۱» شهر واحد مشاهده در این تحقیق، افراد است.

آزمون فصل دوم

- ۱- کدام یک از استراتژی‌های زیر از گردآوری داده‌ها آغاز و سپس به سمت تعمیم پیش می‌رود؟
 (۱) استقرایی (۲) قیاسی (۳) پس‌کاوی (۴) استفهامی
- ۲- موضع کدام یک به نظریه انتقادی مربوط می‌شود؟
 (۱) میانجی زبان‌ها (۲) گزارشگر وفادار (۳) تسهیل‌کننده گفتگو (۴) شریک متفکر
- ۳- در کدام استراتژی پژوهشی، امکان فهم زندگی اجتماعی فراهم شده است و شناخت بیشتری از تجربه و درک آزمودنی‌ها به دست آورده می‌شود؟
 (۱) تفسیر و تأویل (۲) پس‌کاوی (۳) استقرایی (۴) قیاس
- ۴- هدف پژوهش‌های تبیینی و توصیفی، به ترتیب، کدام‌اند؟
 (۱) آزمون روابط - آزمون نظریه (۲) آزمون روابط - شناسایی مجهولات
 (۳) عمق‌بخشی به شناخت - تعمیق دانش (۴) آزمون نظریه - عمق‌بخشی به شناخت
- ۵- کدام گزینه جزء تفاوت‌های تبیین و فهم نیست؟
 (۱) تبیین یعنی تبیین دلیلی ولی فهم یعنی تبیین علی
 (۲) فهم مبتنی بر دیدگاهی از درون است ولی تبیین مبتنی بر دیدگاه از بیرون
 (۳) فهم با دلایل کنشگران اجتماعی برای کنش‌هایشان بدست می‌آید.
 (۴) تبیین در پی یافتن علل یا توالی‌های منظم است.
- ۶- در هستی‌شناسی واقع‌گرایانه کدام یک از حوزه‌های زیر متشکل از رویدادهای مشاهده‌شده و مشاهده‌نشده است؟
 (۱) حوزه بالفعل (۲) حوزه تجربی (۳) حوزه واقعی (۴) حوزه نظری
- ۷- کدام یک از استراتژی‌های زیر مناسب‌ترین استراتژی‌ها برای دستیابی به اکتشاف و توصیف هستند؟
 (۱) استقرایی و پس‌کاوی (۲) استقرایی و استفهامی (۳) قیاسی و پس‌کاوی (۴) قیاسی و استفهامی
- ۸- نشان دادن عناصر، عوامل یا مکانیسم‌های دخیل در ایجاد وضعیت یا توالی‌های منظم پدیده‌های اجتماعی را چه می‌نامند؟
 (۱) تبیین (۲) فهم (۳) تغییر (۴) توصیف
- ۹- در کدام یک از استراتژی‌های زیر هدف، توصیف و فهم زندگی اجتماعی براساس انگیزش و تعبیر کنشگران است؟
 (۱) استقرایی (۲) قیاسی (۳) پس‌کاوی (۴) استفهامی
- ۱۰- ..... پالایش و مشخص ساختن مفاهیم انتزاعی و ..... پروراندن رویه‌های پژوهشی معین است که منجر به مشاهدات تجربی می‌شود.
 (۱) مفهوم‌پردازی - علم‌یاتی‌سازی (۲) عملیاتی‌سازی - مفهوم‌پردازی
 (۳) هستی‌شناختی - معرفت‌شناسی (۴) معرفت‌شناسی - هستی‌شناسی
- ۱۱- برای اینکه یک متغیری را از حالت مفهومی یا سازه‌ای به حالت قابلیت سنجش برسانیم، باید .....
 (۱) آن را به صورت کمی درآوریم. (۲) از شاخص‌های کیفی استفاده کنیم.
 (۳) آن را در قالب طیف درآوریم. (۴) به تعریف عملیاتی آن بپردازیم.
- ۱۲- میزان درآمد، برای سنجش طبقه اقتصادی - اجتماعی، چگونه معرفی محسوب می‌شود؟
 (۱) تعریفی (۲) استنتاجی (۳) وابسته‌ی درونی (۴) وابسته‌ی بیرونی
- ۱۳- داشتن سن ۱۵ تا ۴۵ سال چگونه معرفی برای مفهوم جوان به حساب می‌آید؟
 (۱) تعریفی (۲) استنتاجی (۳) وابسته‌ی درونی (۴) وابسته‌ی بیرونی
- ۱۴- ..... تحقیق یعنی آیا واقعاً همان چیزی را می‌سنجیم که قصد سنجش آن را داریم؟
 (۱) اعتبار (۲) پایایی (۳) قابلیت اعتماد (۴) مقبولیت

کله ۱۵- اگر با مطالعه گزارش ۵ساله اعتیاد به مواد مخدر، نتیجه بگیریم که میزان اعتیاد به مواد مخدر در پنج سال گذشته افزایش یافته است و اگر محقق دیگر با مطالعه همین گزارش نتیجه بگیرد که گزارش کردن اعتیاد به مواد مخدر و نه اعتیاد به مواد مخدر افزایش یافته است چه مشکلی در اینجا دیده می‌شود؟

- (۱) مشکل دقت در گزارش نتایج
(۲) مشکل پایایی در استفاده از آمار موجود
(۳) مشکل اعتبار در انجام تحقیق
(۴) مشکل اعتبار در نتیجه‌گیری از تحقیق

کله ۱۶- روش نصف به نصف در تحقیق به چه منظور به کار می‌رود؟

- (۱) تعیین پایایی تحقیق
(۲) تعیین اعتبار تحقیق
(۳) سنجش درستی تحقیق
(۴) آزمایش رابطه میان پدیده‌های مورد تحقیق

کله ۱۷- در .....، محقق از یک قانون کلی آغاز می‌کند و آن را در نمونه‌ای خاص به کار می‌برد.

- (۱) تحقیق اکتشافی
(۲) پژوهش بنیادی
(۳) استدلال استقرایی
(۴) استدلال قیاسی

کله ۱۸- در نتیجه انجام کدام یک از مراحل تحقیق، محقق فرضیات یا همان پاسخ‌های احتمالی به سؤال خود را تدوین می‌کند؟

- (۱) مرور ادبیات تحقیق
(۲) طرح مسئله
(۳) نمونه‌گیری
(۴) انتخاب چارچوب نظری

کله ۱۹- مشخص کردن مفاهیم در تحقیق علمی منوط به کدام نوع تعریف است؟

- (۱) تعریف واقعی
(۲) تعریف اسمی
(۳) تعریف عملیاتی
(۴) تعاریف اسمی و عملیاتی

کله ۲۰- ..... آن چیزهایی هستند که ما برای توصیف خلاصه‌ای از آن‌ها و تبیین تفاوت‌های میانشان به بررسی آن‌ها می‌پردازیم.

- (۱) عناصر تحقیق
(۲) واحدهای تحلیل
(۳) واحدهای مشاهده
(۴) متغیرهای وابسته

فصل سوم

« شاخص‌ها و مقیاس‌ها »

نست‌های تألیفی فصل سوم

کج مثال ۱: سطح سنجش در شاخص‌ها و مقیاس‌ها، به ترتیب، چگونه است؟

- (۱) فاصله‌ای - ترتیبی (۲) ترتیبی - ترتیبی (۳) ترتیبی - فاصله‌ای (۴) فاصله‌ای - فاصله‌ای

پاسخ: گزینه «۲» سطح سنجش هم در شاخص‌ها و هم در مقیاس‌ها ترتیبی است.

کج مثال ۲: کدامیک از گزینه‌های زیر در خصوص طیف بوگاردوس صحیح نیست؟

- (۱) با این طیف می‌توان به نوعی مباحث حساس را مورد سنجش قرار داد.
 (۲) با آن شناخت علل و عوامل تکوین عقاید صورت می‌گیرد.
 (۳) در این طیف سنج‌ها توسط یک نفر (محقق) وضع می‌شود.
 (۴) دارای سنج‌هایی با فاصله‌های نابرابر است.

پاسخ: گزینه «۲» با طیف بوگاردوس شناخت علل و عوامل تکوین عقاید صورت نمی‌گیرد.

کج مثال ۳: در کدام طیف عمل سنج‌ها دارای اعتبار صوری هستند؟

- (۱) لیکرت (۲) بوگاردوس (۳) گاتمن (۴) ترستون

پاسخ: گزینه «۴» چون در این طیف، نه یک نفر بلکه، چندین نفر درباره هر سنج و جای آن نظر می‌دهند، سنج‌سازی دارای اعتباری خواهد بود که بدان، اعتبار صوری اطلاق می‌شود.

کج مثال ۴: در تحقیقی با استفاده از مقیاس لیکرت ۵ گویه مثبت و ۵ گویه منفی داریم، اگر در مورد گویه‌های منفی نمره ۵ را به کاملاً مخالف اختصاص دهیم و

بخواهیم طیف مجموع نمرات را به ۵ قسمت مساوی تقسیم کنیم. به نظر شما پاسخگویی که مجموع نمراتش ۱۹ شده است چه گرایشی دارد؟

- (۱) مخالف (۲) کاملاً مخالف (۳) موافق (۴) کاملاً موافق

پاسخ: گزینه «۱» بر این اساس طیف را ۱۰ تا ۵۰ تقسیم‌بندی می‌کنیم.

مجموع نمرات = شماره طیف × تعداد گویه

بالاترین مجموع نمرات = $50 \times 5 = 250$

پایین‌ترین مجموع نمرات = $10 \times 1 = 10$

کاملاً موافق	موافق	بی‌نظر	مخالف	کاملاً مخالف
۵	۴	۳	۲	۱
۱	۲	۳	۴	۵
۵۰	۴۰	۳۰	۲۰	۱۰

۱۹ بین ۱۰ تا ۲۰ یعنی کاملاً مخالف تا مخالف قرار دارد و از آنجایی که به ۲۰ نزدیک‌تر است. گرایش پاسخگو مخالف است.

کج مثال ۵: در کدام مقیاس، «میانگین نمره شاخص» محاسبه می‌شود؟

- (۱) بوگاردوس (۲) تورستن (۳) لیکرت (۴) گاتمن

پاسخ: گزینه «۳» در مقیاس لیکرت «میانگین نمره شاخص» محاسبه می‌شود.

کدام طیف (مقیاس) دارای ویژگی «ترتیبی بودن بدون ابهام مقوله‌های پاسخ» است؟

- (۱) بوگاردوس (۲) تورستن (۳) لیکرت (۴) گاتمن

پاسخ: گزینه «۳» طیف (مقیاس) لیکرت دارای ویژگی «ترتیبی بودن بدون ابهام مقوله‌های پاسخ» است.

در کدام طیف (مقیاس)، میان نشانگرهای یک متغیر، دست‌کم یک ساختار تجربی وجود دارد؟

- (۱) بوگاردوس (۲) تورستن (۳) لیکرت (۴) گاتمن

پاسخ: گزینه «۳» در طیف (مقیاس) لیکرت، میان نشانگرهای یک متغیر، دست‌کم یک ساختار تجربی وجود دارد.

مثال ۸: با مقیاس ..... می‌توان از نمره مقیاس پاسخگویان به تفاوت پاسخ آن‌ها به پرسش‌های معین پی برد و کاملاً اطمینان حاصل کرد دو نفری که نمره مقیاس یکسانی دارند، به شیوه یکسانی به پرسش‌ها پاسخ داده‌اند.

- (۱) بوگاردوس (۲) لیکرت (۳) ترستون (۴) گاتمن

پاسخ: گزینه «۴» با مقیاس گاتمن، می‌توان از نمره مقیاس پاسخگویان به تفاوت پاسخ آن‌ها به پرسش‌های معین پی برد و کاملاً اطمینان حاصل کرد دو نفری که نمره مقیاس یکسانی دارند، به شیوه یکسانی به پرسش‌ها پاسخ داده‌اند.

آزمون فصل سوم

کله ۱- هدف از ..... رسیدن از سطح قضاوت درباره داشتن یا نداشتن صفات تا رسیدن به سطح قضاوت درباره اندازه داشتن صفات و ارتقاء قضاوت‌های مقایسه‌ای است.

(۱) ایجاد شاخص‌ها (۲) طراحی طیف‌ها (۳) تعریف عملیاتی (۴) تعیین سطح سنجش

کله ۲- هر چه فاصله بین چارک‌های اول و سوم در طیف تورستون کمتر باشد نشان‌دهنده‌ی این است که.....

(۱) اتفاق نظر داوران کمتر است. (۲) ضریب ابهام بیشتر است.
(۳) اتفاق نظر داوران بیشتر است. (۴) فاصله‌ی اجتماعی بین طبقات کمتر است.

کله ۳- بازنمایی طیف گاتمن چه ارتباطی با تعداد خطاها و تعداد پاسخ‌ها دارد؟

(۱) با افزایش تعداد خطاها کاهش و با افزایش تعداد پاسخ‌ها افزایش می‌یابد.
(۲) با افزایش تعداد خطاها افزایش و با افزایش تعداد پاسخ‌ها کاهش می‌یابد.
(۳) با افزایش تعداد خطاها و تعداد پاسخ‌ها، افزایش می‌یابد.
(۴) با افزایش یا کاهش تعداد خطاها و تعداد پاسخ‌ها تغییری نمی‌کند.

کله ۴- همسازی درونی و تحلیل سنجه به ترتیب مربوط به کدام طیف‌های زیر هستند؟

(۱) لیکرت - گاتمن (۲) لیکرت - لیکرت (۳) گاتمن - تورستون (۴) بوگاردوس - بوگاردوس

کله ۵- کدام یک از متغیرهای زیر را می‌توان بر حسب انواع تحلیل‌ها به سطوح مختلف سنجش تبدیل کرد؟

(۱) جنس (۲) ملیت (۳) درآمد (۴) وضعیت تأهل

کله ۶- وجه مشترک سطوح اندازه‌گیری چهارگانه (اسمی، رتبه‌ای، فاصله‌ای، نسبتی) کدام یک از موارد زیر است؟

(۱) ترتیب (۲) طبقه‌بندی (۳) تقارن و ترتیب (۴) ترتیب و طبقه‌بندی

کله ۷- مقیاس ..... مقیاسی با رشته‌ای از نمرات انباشتی فرض شده است.

(۱) بوگاردوس (۲) تورستون (۳) لیکرت (۴) مقیاسه جفتی

کله ۸- کدام گزینه صحیح نیست؟

(۱) سنجش متضمن اختصاص اعدادی است برای نشان دادن جایگاه موردها در امتداد بعد موردنظر.
(۲) واحدهای سنجش یا به‌طور نامتناهی تقسیم‌پذیرند یا تقسیم‌ناپذیر.
(۳) تخلف از قانون متغیری کیفی است ولی میزان تخلف از قانون متغیری کمی است.
(۴) طبقه‌بندی و سنجش مستلزم یکسان گرفتن مورد، بعد و توصیف است.

کله ۹- قدرت تمییز سنجه‌ها در کدام طیف سنجیده می‌شود؟

(۱) طیف بوگاردوس (۲) طیف لیکرت (۳) طیف ازگود (۴) طیف تورستون

کله ۱۰- در مورد کدام یک از مقیاس‌های زیر هم آمار پارامتری می‌توان اعمال کرد و هم آمار غیر پارامتری؟

(۱) مقیاس بوگاردوس (۲) مقیاس تورستون (۳) مقیاس لیکرت (۴) مقیاس گاتمن

فصل چهارم

«نمونه‌گیری»

نست‌های تألیفی فصل چهارم

کله مثال ۱: کدام‌یک از گزینه‌های زیر به بهترین وجه، معرف نمونه‌گیری تصادفی ساده است؟

- (۱) احتمال و تصادفی بودن نحوه انتخاب
 (۲) احتمال مساوی برای همه افراد جمعیت
 (۳) احتمال مساوی انتخاب برای همه گروه‌های جمعیتی
 (۴) احتمال مساوی برای همه ترکیب‌های n نفری از جمعیت
- پاسخ: گزینه «۴» در نمونه‌گیری تصادفی ساده احتمال مساوی برای همه ترکیب‌های n نفری از جمعیت وجود دارد.

کله مثال ۲: در کدام‌یک از انواع نمونه‌گیری، همه افراد جمعیت آماری، شانس مساوی انتخاب شدن در نمونه را دارند؟

- (۱) نمونه‌گیری تصادفی ساده
 (۲) نمونه‌گیری تصادفی مطبق
 (۳) نمونه‌گیری خوشه‌ای
 (۴) نمونه‌گیری سهمیه‌ای
- پاسخ: گزینه «۱» در نمونه‌گیری تصادفی ساده، همه افراد جمعیت آماری، شانس مساوی در انتخاب شدن در نمونه را دارند.

کله مثال ۳: برای نمونه‌گیری از گروه‌های ناهمگن و نامتجانسی که از قبل شکل گرفته‌اند (مانند سازمان‌ها و محل سکونت) چه روشی مناسب است؟

- (۱) نمونه‌گیری احتمالی متناسب با حجم
 (۲) نمونه‌گیری سیستماتیک
 (۳) نمونه‌گیری خوشه‌ای
 (۴) نمونه‌گیری سهمیه‌ای
- پاسخ: گزینه «۳» برای نمونه‌گیری از گروه‌های ناهمگن و نامتجانسی که از قبل شکل گرفته‌اند (مانند سازمان‌ها و محل سکونت) روش نمونه‌گیری خوشه‌ای مناسب است.

کله مثال ۴: در نظرسنجی‌های سیاسی، غالباً از چه نوع نمونه‌گیری استفاده می‌شود؟

- (۱) تصادفی ساده
 (۲) خوشه‌ای چند مرحله‌ای
 (۳) عمدی
 (۴) سهمیه‌ای
- پاسخ: گزینه «۳» در نظرسنجی‌های سیاسی، غالباً از نمونه‌گیری عمدی استفاده می‌شود.

کله مثال ۵: کدام‌یک از انواع نمونه‌گیری، فاقد چارچوب نمونه‌گیری برای انتخاب نمونه است؟

- (۱) نمونه‌گیری سیستماتیک
 (۲) نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای
 (۳) نمونه‌گیری سهمیه‌ای
 (۴) موارد ۳ و ۴
- پاسخ: گزینه «۴» در روش‌های آسوده، عمدی، سهمیه‌ای و زنجیره‌ای، نمونه‌گیری فاقد چارچوب است. همچنین، نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای برای زمانی مناسب است که اولاً چارچوب جامعه آماری در اختیار نباشد و ثانیاً به لحاظ گستردگی واحدهای تحلیل، امکان گردآوری اطلاعات فراهم نباشد.

کله مثال ۶: در کدام‌یک از تکنیک‌های نمونه‌گیری، احتمال معرف بودن نمونه، کمتر از سایر تکنیک‌هاست؟

- (۱) خوشه‌ای چند مرحله‌ای
 (۲) عمدی
 (۳) سهمیه‌ای
 (۴) نمونه‌گیری از نمونه‌های در دسترس
- پاسخ: گزینه «۴» در تکنیک نمونه‌گیری از نمونه‌های در دسترس، احتمال معرف بودن نمونه کمتر از سایر تکنیک‌هاست.

کله مثال ۷: حجم نمونه مقتضی در یک تحقیق، به کدام عامل بستگی دارد؟

- (۱) درجه دقت مورد نظر برای نمونه
 (۲) میزان تغییر در جمعیت بر حسب خصوصیات اصلی مورد مطالعه
 (۳) هزینه و دقت مورد نیاز برای انجام تحقیق
 (۴) هر سه مورد فوق
- پاسخ: گزینه «۴» حجم نمونه مقتضی در یک تحقیق، به سه عامل بستگی دارد: درجه دقت مورد نظر برای نمونه، میزان تغییر در جمعیت بر حسب خصوصیات اصلی مورد مطالعه و هزینه و دقت مورد نیاز برای انجام تحقیق.

✓ مثال ۸: کدام یک از گزینه‌های زیر در مبحث نمونه‌گیری، صحیح نیست؟

- (۱) نمونه‌گیری گلوله برفی وقتی مطلوب است که یافتن اعضای یک جمعیت ویژه، دشوار باشد.
  - (۲) برای آنکه نمونه انتخاب شده دقیقاً معرف جمعیت باشد، باید آماره نمونه با پارامتر جمعیت مساوی باشد.
  - (۳) هر قدر فاصله اطمینان برای آماره‌ای معین وسیع‌تر باشد، سطح اطمینان افزایش می‌یابد.
  - (۴) هر قدر حجم نمونه بیشتر باشد، خطای معیار (انحراف معیار) نیز افزایش می‌یابد.
- ✓ پاسخ: گزینه «۴» خطای معیار «تابع معکوس» حجم نمونه است: $S_m = \frac{s}{\sqrt{n}}$. اگر حجم نمونه چهار برابر شود، خطای معیار به نصف کاهش می‌یابد.

✓ مثال ۹: اساسی‌ترین اصلی که در نمونه‌گیری باید رعایت شود چیست؟

- (۱) بزرگ بودن نمونه
  - (۲) همجنس بودن نمونه
  - (۳) معرف بودن نمونه
  - (۴) بزرگ بودن جامعه
- ✓ پاسخ: گزینه «۳» اساسی‌ترین اصلی که در نمونه‌گیری باید رعایت شود، معرف بودن نمونه است.

آزمون فصل چهارم

کله ۱- وقتی یک جمعیت آماری، به لحاظ متغیری به چند گروه تقسیم شده باشد، اگر بخواهیم به نسبت جمعیت هر یک از گروه‌ها در کل جامعه آماری، نمونه‌گیری کنیم، باید از چه نوع نمونه‌گیری استفاده نماییم؟

- (۱) تصادفی (۲) طبقه‌ای (۳) سیستماتیک (۴) سهمیه‌ای

کله ۲- در صورتی که در یک نمونه‌گیری سیستماتیک از جامعه‌ای به حجم ۱۰۰۰ نفر، ۲۰ نفر نمونه گرفته باشیم و شروع تصادفی نمونه‌گیری شماره ۴ باشد، شماره نفرات هشتم و بیستم برابر است با:

- (۱) ۶۹ - ۱۹ (۲) ۷۹ - ۲۹ (۳) ۱۰۹ - ۴۹ (۴) ۹۹ - ۳۹

کله ۳- کدام یک از روش‌های نمونه‌گیری زیر احتمالی است؟

- (۱) نمونه قضاوتی (۲) طبقه‌ای (۳) سهمیه‌ای (۴) زنجیره‌ای

کله ۴- اگر واریانس متغیر مورد مطالعه زیاد باشد محقق چه تصمیمی در خصوص حجم نمونه باید بگیرد؟

- (۱) حجم نمونه را افزایش دهد. (۲) حجم نمونه را کاهش دهد.
(۳) باید جامعه مورد مطالعه را تعویض نماید. (۴) نباید حجم نمونه را تغییر دهد.

کله ۵- در بررسی رهبری یک جنبش دانشجویی، برای انتخاب نمونه از بین رهبران، کدام نوع مناسب است؟

- (۱) نمونه‌گیری ساده (۲) نمونه‌گیری تعددی (۳) نمونه‌گیری سهمیه‌ای (۴) نمونه‌گیری خوشه‌ای

کله ۶- عبارت است از فهرست اصلی واحدهای نمونه‌گیری که نمونه از داخل آن انتخاب می‌شود.

- (۱) چارچوب نمونه‌گیری (۲) جمعیت آماری (۳) عناصر نمونه (۴) جامعه نمونه

کله ۷- کدام گزینه صحیح نیست؟

- (۱) هر چه نمونه بزرگتر باشد، احتمال خطای نمونه‌گیری کمتر خواهد شد.
(۲) انحراف استاندارد توزیع نمونه‌گیری را خطای استاندارد می‌خوانند.
(۳) هر چه حجم نمونه بیشتر شود توزیع متغیر پیوسته به منحنی نرمال نزدیک‌تر است.
(۴) در توزیع نمونه‌گیری با افزایش حجم نمونه خطای استاندارد هم افزایش می‌یابد.

کله ۸- محقق بر آن است تا مطالعه‌ای درباره‌ی میزان رضایت از زناشویی را در میان زوجین ساکن شهر تهران انجام دهد. وی فهرست کامل افراد جامعه (N) را در دست ندارد و از سوی دیگر می‌خواهد از روش نمونه‌گیری احتمالی نیز استفاده کند. با توجه به این شرایط، کدام روش نمونه‌گیری مناسب است؟

- (۱) طبقه‌ای متناسب (۲) تصادفی ساده (۳) سیستماتیک (۴) خوشه‌ای

کله ۹- کدام یک از گزینه‌های زیر در مبحث نمونه‌گیری، صحیح نیست؟

- (۱) نمونه‌گیری گلوله برفی وقتی مطلوب است که یافتن اعضای یک جمعیت ویژه، دشوار باشد.
(۲) برای آنکه نمونه انتخاب شده دقیقاً معرف جمعیت باشد، باید آماره نمونه با پارامتر جمعیت مساوی باشد.
(۳) هر قدر فاصله اطمینان برای آماره‌ای معین وسیع‌تر باشد، سطح اطمینان افزایش می‌یابد.
(۴) هر قدر حجم نمونه بیشتر باشد، خطای معیار (انحراف معیار) نیز افزایش می‌یابد.

کله ۱۰- اساسی‌ترین اصلی که در نمونه‌گیری باید رعایت شود، چیست؟

- (۱) بزرگ بودن نمونه (۲) همجنس بودن نمونه (۳) معرف بودن نمونه (۴) بزرگ بودن جامعه

فصل پنجم

«تکنیک‌های گردآوری اطلاعات»

تست‌های تألیفی فصل پنجم

کج مثال ۱: کدام یک از گزینه‌های زیر درباره روش تحقیق آزمایشی صحیح نیست؟

- (۱) مهمترین چالش آزمایش، موانعی است که اعتبار آزمایش را به مخاطره می‌اندازد.
- (۲) در تحقیق آزمایشی عمدتاً چندین متغیر وجود دارد.
- (۳) هدف آزمایش، تعیین اثری است که متغیر مستقل بر متغیر وابسته می‌گذرد.
- (۴) روش آزمایش، بیش از انواع روش‌های دیگر تحقیق اجتماعی بر علیت متمرکز است.

پاسخ: گزینه «۲» در تحقیق آزمایشی، برخلاف تحقیق پیمایشی که عمدتاً چندین متغیر وجود دارد، غالباً دو متغیر اصلی وجود دارد.

کج مثال ۲: جامع ترین نوع آزمایش حقیقی کدام است؟

- (۱) آزمایش کلاسیک
- (۲) طرح چهار گروه سالومون
- (۳) طرح گروه کنترل و پس آزمون صرف
- (۴) طرح پیش آزمون و پس آزمون تک گروهی

پاسخ: گزینه «۲» جامع ترین نوع آزمایش حقیقی طرح چهار گروه سالومون است.

کج مثال ۳: عدم اعتبار درونی آزمایش ممکن است در نتیجه چه مسئله‌ای باشد؟

- (۱) موانع مربوط به افراد مورد آزمایش
- (۲) وقایعی که در جریان آزمایش اتفاق می‌افتد.
- (۳) مسائل ناشی از تغییرات زمانی یا قوانین آماری
- (۴) همه موارد فوق

پاسخ: گزینه «۴» مسائلی که ممکن است اعتبار درونی آزمایش را به خطر افکند، سه دسته‌اند: مسائل (موانع) مربوط به افراد مورد آزمایش؛ وقایعی که در جریان آزمایش اتفاق می‌افتد (از پیش آزمون گرفته تا خود آزمایش و پس آزمون) و مسائل ناشی از تغییرات زمانی یا قوانین آماری

کج مثال ۴: مسئله اعتبار بیرونی در تحقیق آزمایشی، ناشی از چه امری است؟

- (۱) اثرات ناخواسته جوانب آزمایش
- (۲) محدوده زمان وقوع آزمایش
- (۳) خود تدبیر آزمایش (متغیر مستقل)
- (۴) هر سه مورد فوق

پاسخ: گزینه «۴» مسئله اعتبار بیرونی در تحقیق آزمایشی، ناشی از اثرات ناخواسته جوانب آزمایش، محدوده زمان وقوع آزمایش و خود تدبیر آزمایش است.

کج مثال ۵: کدام یک از عوامل زیر اعتبار بیرونی آزمایش را تحت تأثیر قرار می‌دهد؟

- (۱) عامل تاریخی
- (۲) عامل بازگشت آماری
- (۳) عامل افت آزمودنی‌ها
- (۴) کنش متقابل آزمون و محرک

پاسخ: گزینه «۴» اگر بین موقعیت آزمون و محرک آزمایشی (متغیر مستقل) کنش متقابل وجود داشته باشد، تعمیم پذیری یافته‌های آزمایش (اعتبار بیرونی) به مخاطره می‌افتد.

کج مثال ۶: گاه محققان اجتماعی، گروه‌های آزمودنی را به محیط آزمایشگاه می‌آورند، اما آنان را در شرایطی مورد تحقیق قرار می‌دهند که ساختمانندی و دقت آزمایش‌های کنترل شده را ندارد. این گونه آزمایش‌ها را چه می‌نامند؟

- (۱) آزمایش کنترل نشده
- (۲) آزمایش گروه کانونی
- (۳) آزمایش غیر احتمالی
- (۴) آزمایش بی خبری مضاعف

پاسخ: گزینه «۲» در آزمایش گروه کانونی، محققان اجتماعی، گروه‌های آزمودنی را به محیط آزمایشگاه می‌آورند، اما آنان را در شرایطی مورد تحقیق قرار می‌دهند که ساختمانندی و دقت آزمایش‌های کنترل شده را ندارد.

کله مثال ۷: کدام یک از گزینه‌های زیر در خصوص تحقیق پیمایشی صحیح نیست؟

- (۱) تحقیق پیمایشی به ندرت ممکن است با «متن» زندگی سر و کار داشته باشد.
- (۲) با پیمایش نمی‌توان عمل اجتماعی را سنجید.
- (۳) تحقیق پیمایشی در زمینه اعتبار و قابلیت اعتماد ضعیف است.
- (۴) یکی از نقاط تحقیق پیمایشی، استاندارد کردن داده‌های جمع‌آوری شده است.

پاسخ: گزینه «۳» تحقیق پیمایشی در زمینه اعتبار ضعیف، ولی در زمینه قابلیت اعتماد قوی است.

کله مثال ۸: هدف اساسی تحقیق پیمایشی چیست؟

- (۱) توصیف پارامترهای جمعیت مورد مطالعه
- (۲) مقایسه دقیق ویژگی‌های مختلف موارد مورد مطالعه
- (۳) رسیدن به استنباط علی
- (۴) کاوش در بنیادی‌ترین مسائل مبتلا به جامعه

پاسخ: گزینه «۳» هدف تحقیق پیمایشی آن است که با مقایسه دقیق ویژگی‌های مختلف موردها، به استنباط علی (مثلاً تأثیر طبقه بر رأی دهی) دست یابد.

کله مثال ۹: کدام نوع پرسش در پی چیزهایی است که پاسخگویان «درست» می‌دانند؟

- (۱) پرسش از رفتار
- (۲) پرسش از اعتقادات
- (۳) پرسش از نگرش‌ها
- (۴) پرسش از خصیصه‌ها

پاسخ: گزینه «۲» پرسش از اعتقادات در پی چیزهایی است که پاسخگویان «درست» می‌دانند.

کله مثال ۱۰: در کدام یک از وضعیت‌های زیر، استفاده از سؤال بسته ضروری به نظر نمی‌رسد؟

- (۱) بررسی امور عینی یا رفتاری
- (۲) بررسی اعمال یا نظراتی که فقط دو جنبه مثبت یا منفی دارد
- (۳) سؤال در خصوص فرآیندوم
- (۴) سؤال از چرایی انجام یک عمل

پاسخ: گزینه «۴» هنگامی که چرایی انجام یک عمل مد نظر است، باید از سؤال باز استفاده نمود.

کله مثال ۱۱: پرسش از شغل و درآمد پاسخگو چه نوع پرسشی است؟

- (۱) دام
- (۲) اطلاعی
- (۳) شناسایی
- (۴) ویژه

پاسخ: گزینه «۳» پرسش از شغل و درآمد پاسخگو، یک پرسش شناسایی است.

کله مثال ۱۲: پرسش‌های ..... به پرسش‌هایی اطلاق می‌شود که جهت آزمون صحت پاسخ‌ها در پرسش‌نامه جای می‌گیرند.

- (۱) دام
- (۲) اطلاعی
- (۳) شناسایی
- (۴) ویژه

پاسخ: گزینه «۱» پرسش‌های دام به پرسش‌هایی اطلاق می‌شود که جهت آزمون صحت پاسخ‌ها در پرسش‌نامه جای می‌گیرند.

کله مثال ۱۳: در شیوه قیف وارونه در طرح پرسش‌نامه ترتیب سؤالات چگونه است؟

- (۱) شروع با سؤالات عمومی و پایان با سؤالات خاص
- (۲) شروع با سؤالات شخصی و پایان با سؤالات خاص
- (۳) شروع با سؤالات خاص و پایان با سؤالات عمومی
- (۴) شروع با سؤالات غیرحساس و پایان با سؤالات حساس

پاسخ: گزینه «۲» در شیوه قیف وارونه در طرح پرسش‌نامه، ترتیب سؤالات از سؤالات خاص به سؤالات عمومی است.

کله مثال ۱۴: عامل امتیاز پیمایش تلفنی بر پیمایش‌های حضوری چیست؟

- (۱) صرفه جویی در زمان
- (۲) صرفه جویی در پول
- (۳) میزان پاسخگویی بیشتر
- (۴) صرفه جویی در زمان و پول

پاسخ: گزینه «۴» عامل امتیاز پیمایش تلفنی بر پیمایش‌های حضوری صرفه جویی در زمان و پول است.

کلمه مثال ۱۵: میزان پاسخ‌های دریافتی در ..... و میزان اخذ اطلاعات دقیق در ..... بالاتر است.

- (۱) مصاحبه حضوری - پرسش‌نامه پستی
(۲) مصاحبه تلفنی - مصاحبه حضوری
(۳) پرسش‌نامه پستی - مصاحبه حضوری
(۴) مصاحبه حضوری - مصاحبه حضوری

پاسخ: گزینه «۴» میزان پاسخ‌های دریافتی و میزان اخذ اطلاعات دقیق در مصاحبه حضوری بالاتر از مصاحبه تلفنی و پرسش‌نامه پستی است.

کلمه مثال ۱۶: «بهترین روش برای موضوعات تحقیقی پیچیده» و «انعطاف پذیرترین روش در طرح پرسش»، به ترتیب، کدام است؟

- (۱) مصاحبه حضوری - مصاحبه پستی
(۲) مصاحبه پستی - مصاحبه تلفنی
(۳) مصاحبه حضوری - مصاحبه حضوری
(۴) مصاحبه پستی - مصاحبه حضوری

پاسخ: گزینه «۳» «بهترین روش برای موضوعات تحقیقی پیچیده» و «انعطاف پذیرترین روش در طرح پرسش»، مصاحبه حضوری است.

کلمه مثال ۱۷: رایج‌ترین فعالیت در تحقیق میدانی کدام است؟

- (۱) مشاهده محیط
(۲) انجام مصاحبه
(۳) آزمایش مشارکتی
(۴) تدوین فرضیات

پاسخ: گزینه «۱» رایج‌ترین فعالیت در تحقیق میدانی مشاهده محیط است.

کلمه مثال ۱۸: هدف مطالعات میدانی چیست؟

- (۱) کشف روابط علی میان متغیرهای مستقل و وابسته
(۲) شناخت و بررسی الگوهای کلی حیات اجتماعی
(۳) توصیف واکنش‌های اجتماعی کلی
(۴) تفهیم و درک عمل اجتماعی

پاسخ: گزینه «۴» هدف مطالعات میدانی، تفهیم و درک عمل اجتماعی است. گزینه‌های ۱ و ۲: پیمایش

کلمه مثال ۱۹: رایج‌ترین نقش محقق میدانی کدام است؟

- (۱) مشارکت‌کننده کامل
(۲) مشاهده‌گر کامل
(۳) مشارکت‌کننده مشاهده‌گر
(۴) مشاهده‌گر مشارکت‌کننده

پاسخ: گزینه «۴» رایج‌ترین نقش محقق میدانی، مشاهده‌گر مشارکت‌کننده است.

کلمه مثال ۲۰: تکیه‌گاه اصلی مشاهده مشارکتی، ..... است.

- (۱) مصاحبه عمقی
(۲) مصاحبه بسته
(۳) مصاحبه ساختمند
(۴) مصاحبه کیفی

پاسخ: گزینه «۱» تکیه‌گاه اصلی مشاهده مشارکتی، مصاحبه عمقی است.

کلمه مثال ۲۱: در کدام‌یک از انواع مشاهده، هدف، تمرکز بر روی بعدی خاص از رفتار یا واحد و یا فردی خاص است؟

- (۱) مشاهده مستقیم
(۲) مشاهده جزئی
(۳) مشاهده کانونی
(۴) مشاهده میدانی

پاسخ: گزینه «۳» در مشاهده کانونی، هدف، تمرکز بر روی بعدی خاص از رفتار یا واحد و یا فردی خاص است.

کلمه مثال ۲۲: کدام‌یک از انواع مشاهده در آغاز تحقیق صورت می‌گیرد و هدف از آن، آشنایی با رفتار مردمی است که باید مورد مطالعه قرار گیرند؟

- (۱) مشاهده مستقیم
(۲) مشاهده کلی (آزاد)
(۳) مشاهده میدانی
(۴) مشاهده جزئی

پاسخ: گزینه «۲» مشاهده کلی (آزاد) در آغاز تحقیق صورت می‌گیرد و هدف از آن، آشنایی با رفتار مردمی است که باید مورد مطالعه قرار گیرند.

کلمه مثال ۲۳: هدف اصلی در مطالعه موردی چیست؟

- (۱) اکتشاف
(۲) توصیف
(۳) تبیین
(۴) تفسیر

پاسخ: گزینه «۲» هدف اصلی در مطالعه موردی توصیف است.

کدام مثال ۲۴: کدام یک از رهیافت‌های زیر، هدفش «شناخت فرایند شناخت» است؟

- (۱) پدیدار شناسی (۲) تفسیرگرایی (۳) هرمنوتیک (۴) روش شناسی مردم نگارانه
- پاسخ: گزینه «۳» در رهیافت هرمنوتیک، هدف، «شناخت فرایند شناخت» است.

کدام مثال ۲۵: در کدام یک از روش‌های زیر اعتبار و روایی پایین است؟

- (۱) مطالعه تاریخی (۲) تحلیل ثانوی (۳) تحلیل محتوا (۴) تحلیل آمارهای موجود
- پاسخ: گزینه «۱» در مطالعه تاریخی، اعتبار و روایی پایین است.

کدام مثال ۲۶: کدام گزینه درباره تحلیل محتوا صحیح نیست؟

- (۱) تحلیل محتوا تکنیکی غیرمخل است. (۲) تحلیل محتوا مطالب بی ساخت را می‌پذیرد. (۳) تحلیل محتوا به متن حساس است. (۴) جهت تحلیل صحیح محتوا، حجم داده‌ها نباید زیاد باشد.
- پاسخ: گزینه «۴» در مورد تحلیل محتوا، چند ویژگی زیر را می‌توان ذکر کرد:
- ۱- تحلیل محتوا تکنیکی غیرمخل است؛
  - ۲- تحلیل محتوا مطالب بی ساخت را می‌پذیرد؛
  - ۳- تحلیل محتوا به متن حساس است و از این‌رو قادر به پردازش شکل‌های نمادین است؛
  - ۴- تحلیل محتوا می‌تواند از پس حجم عظیمی از داده‌ها برآید.

کدام مثال ۲۷: عبارت است از مجموعه شیوه‌هایی که علائم را برحسب علل یا آثار محتمل آنها طبقه‌بندی می‌کنند.

- (۱) تحلیل محتوای عمل‌گرایانه (۲) تحلیل محتوای معنایی (۳) تحلیل محتوای توصیفی (۴) تحلیل محتوای علائم
- پاسخ: گزینه «۱» تحلیل محتوای عمل‌گرایانه عبارت است از مجموعه شیوه‌هایی که علائم را برحسب علل یا آثار محتمل آنها طبقه‌بندی می‌کنند (مانند شمارش تعداد دفعات بیان چیزی که احتمالاً اثری بر ایجاد نگرش مثبت به آلمان در شنونده‌ای معین دارد).

کدام مثال ۲۸: در تحقیقات پیام‌های جمعی، شاخص توازن در تعداد ویژگی‌های مطلوب و نامطلوب نماد، اندیشه یا موضوع غالباً به منزله ..... تعبیر شده است.

- (۱) اندازه اهمیت، توجه یا تأکید (۲) اندازه جهت یا سوگیری (۳) اندازه شدت یا قدرت اعتقاد، ایمان یا انگیزه (۴) هر سه مورد فوق
- پاسخ: گزینه «۲» در تحقیقات پیام‌های جمعی، کاربرد سه شاخص سابقه‌ای طولانی دارد:
- ۱- فراوانی نماد، اندیشه یا موضوع در پیام به مثابه اندازه اهمیت، توجه یا تأکید تفسیر شده است.
  - ۲- توازن در تعداد ویژگی‌های مطلوب و نامطلوب نماد، اندیشه یا موضوع غالباً به منزله اندازه جهت یا سوگیری تعبیر شده است.
  - ۳- نوع قید و شرط‌های ایجاد شده و پیوستگی‌های بیان شده در مورد نماد، اندیشه یا موضوع غالباً به منزله اندازه شدت یا قدرت اعتقاد، ایمان یا انگیزه تلقی شده است.

کدام مثال ۲۹: کدام نوع طرح تحلیل محتوا، مستقیماً تابع تعریف تحلیل محتواست و هنگامی اعمال می‌شود که تحلیل محتوا تنها روش مورد استفاده است؟

- (۱) طرح‌های آزمون فرضیه (۲) طرح برآورد پدیده‌ها در متن داده‌ها (۳) طرح‌های آزمون جایگزین‌پذیری یک روش با تحلیل محتوا (۴) طرح‌های برآورد تأثیر پیام در مخاطبان
- پاسخ: گزینه «۲» طرح برآورد پدیده‌ها در متن داده‌ها اصلی‌ترین نوع طرح تحقیق است. چنین طرحی مستقیماً تابع تعریف تحلیل محتواست و هنگامی اعمال می‌شود که تحلیل محتوا تنها روش مورد استفاده است.

کله مثال ۳۰: ..... بخش‌هایی از واقعیت مورد مشاهده یا جریان بیان زبانی منبع تحقیق‌اند که مستقل از هم به شمار می‌آیند.

- (۱) واحدهای متن (۲) واحدهای ضبط (۳) واحدهای نمونه‌گیری (۴) واحدهای محتوا

پاسخ: گزینه «۳» واحدهای نمونه‌گیری بخش‌هایی از واقعیت مورد مشاهده یا جریان بیان زبانی منبع تحقیق‌اند که مستقل از هم به شمار می‌آیند. در جایی که بین واحدهای نمونه‌گیری وابستگی‌های متقابلی وجود دارد، نه‌تنها در نمونه‌گیری محو می‌شوند، بلکه یافته‌ها را نیز تحریف می‌کنند.

کله مثال ۳۱: در تحلیل محتوا، کدام نوع واحدها برحسب تطابق و تناظرشان با تعریف ساختاری خاص محتوای داستان، بیان یا تفسیر مشخص می‌شوند؟

- (۱) واحدهای عینی (۲) واحدهای نحوی (۳) واحدهای گزاره‌ای (۴) واحدهای موضوعی

پاسخ: گزینه «۴» واحدهای موضوعی برحسب تطابق و تناظرشان با تعریف ساختاری خاص محتوای داستان، بیان یا تفسیر مشخص می‌شوند. تمایز آنها از هم بر مبنای مفهومی صورت می‌گیرد و برحسب برخورداری از ویژگی‌های ساختاری مطلوب، در تقابل با بخش باقی‌مانده مطالب بی‌ربط قرار می‌گیرند.

کله مثال ۳۲: ضعیف‌ترین شکل پایایی در تحلیل محتوا کدام است؟

- (۱) بازنمایی (۲) پایداری (۳) دقت (۴) روایی

پاسخ: گزینه «۲» اصطلاح پایایی دست‌کم شامل سه نوع متمایز پایایی است: ۱- پایداری، ۲- بازنمایی، ۳- دقت. پایداری ضعیف‌ترین شکل پایایی است و نباید به آن به‌عنوان تنها معرف قابل‌پذیرش بودن داده‌های تحلیل محتوا برای استنباط و تحلیل تکیه کرد.

کله مثال ۳۳: ..... ارزیابی این نکته است که روش تحلیل محتوا چقدر معرف اطلاعاتی است که ذاتی داده‌های موجود یا پیوسته با آنهاست.

- (۱) بازنمایی (۲) پایداری (۳) دقت (۴) اعتبار

پاسخ: گزینه «۴» اعتبار مربوط به داده‌ها ارزیابی این نکته است که روش تحلیل محتوا چقدر معرف اطلاعاتی است که ذاتی داده‌های موجود یا پیوسته با آنهاست؛ درحالی‌که پایایی (که مشتمل بر پایداری، بازنمایی و دقت می‌شود) تضمین این نکته است که ارائه داده‌های خام در تحلیل با یک روش، روش‌های مختلف یا نسبت به یک استاندارد ثابت است.

کله مثال ۳۴: مسئله اعتبار در تحلیل آمارهای موجود را از چه طریقی می‌توان کنترل و حل نمود؟

- (۱) تکرار (۲) استدلال منطقی (۳) تحلیل آمارهای مربوط به تحقیقات مشابه دیگر (۴) تکرار و استدلال منطقی

پاسخ: گزینه «۴» مسئله اعتبار در تحلیل آمارهای موجود را از دو طریق تکرار و استدلال منطقی می‌توان کنترل و حل نمود.

کله مثال ۳۵: کدام نوع تحقیق با مشکل سنجش «نتیجه غیر قابل سنجش» مواجه است؟

- (۱) هرمنوتیک (۲) تحقیق تاریخی / تطبیقی (۳) تحقیق ارزشیابی (۴) تحلیل ثانوی

پاسخ: گزینه «۳» تحقیق ارزشیابی با مشکل سنجش «نتیجه غیر قابل سنجش» مواجه است.

کله مثال ۳۶: تحقیق کیفی، تحقیقی است اصولاً مبتنی بر پارادایم:

- (۱) تفسیرگرا - برساخت‌گرای اجتماعی (۲) ذهنیت‌گرا - پس‌کاوانه (۳) عینیت‌گرا - داده‌نگر (۴) پوزیتیویستی

پاسخ: گزینه «۱» از نظر پارادایمی، تحقیق کیفی اصولاً مبتنی بر پارادایم تفسیرگرای - برساخت‌گرایی اجتماعی است، اما در خلال چند دهه اخیر از سوی سایر پارادایم‌های غیراثباتی از جمله پارادایم‌های انتقادی، فمینیسم و پست‌فمینیسم و حتی پسااثبات‌گرایی نیز به کار گرفته شده است. مواضع پارادایمی تفسیری - برساختی، همه مراحل تحقیق کیفی از طرح مسئله تا تحلیل داده‌های کیفی را جهت می‌دهد.

کدام یک از شیوه‌های گردآوری داده‌ها در زیر، بیشتر توسط پدیدارشناسان مورد استفاده قرار می‌گیرد؟

- (۱) مصاحبه (۲) مشاهده مشارکتی (۳) مشاهده غیرمستقیم (۴) سنج‌های غیرواکنشی

پاسخ: گزینه «۱» همه شیوه‌های تحقیق کیفی از شیوه‌های متعارف گردآوری داده‌ها استفاده می‌کنند. این شیوه‌ها عبارت‌اند از سه فن مشاهده، مصاحبه و سنج‌های غیرواکنشی. با وجود این می‌توان تفاوت‌ها و تشابه‌های رویه‌ای فراوانی بین آنها قائل شد. برای مثال، مردم‌نگاری از هر سه دسته روش گردآوری داده استفاده می‌کند، اما تحقیق عملی به مشاهده مشارکتی و مصاحبه عمیق وابسته است. پدیدارشناسی بیشتر به داده‌های مصاحبه‌ای و روش مصاحبه اتکا دارد.

کدام نمونه‌گیری در تحقیق کیفی کدام مورد است؟

- (۱) تصادفی ساده (۲) سهمیه‌بندی (۳) نظری (۴) خوشه‌ای چند مرحله‌ای

پاسخ: گزینه «۳» نمونه‌گیری نظری عبارت است از فرایند گردآوری داده‌ها برای نظریه‌پردازی. از این طریق تحلیل‌گر به طور همزمان داده‌هایش را گردآوری، کدگذاری و تحلیل می‌کند.

مفهوم «جامعه سینمایی» دزین، اشاره دارد به:

- (۱) مشخص‌تر شدن مرزهای میان مصاحبه‌گر و مصاحبه‌شونده در مصاحبه (۲) محوریت روایی مصاحبه‌گر در قیاس با مصاحبه‌شونده (۳) تأکید بر روابط پدرسالارانه در مصاحبه (۴) روایی شدن مصاحبه در جهان معاصر

پاسخ: گزینه «۴» طبق نظر محققان پست‌مدرن، مرزهای سنتی بین مصاحبه‌گر و مصاحبه‌شونده نیز مبهم و تیره شده‌اند؛ مصاحبه‌های امروزی بیشتر حول بازنمایی زندگی در قالب داستان‌های زندگی می‌چرخند. در این دوره، پاسخگویان نسبت به محققان محوریت معرفت‌سازی بیشتری دارند، روابط پدرسالانه سنتی در مصاحبه مورد انتقاد قرار گرفته و موضوع‌های مصاحبه به دربرگرفتن جهان اجتماعی فراواقعی و ایزه‌های مجازی تمایل یافته‌اند. بر همین اساس، دزین از «جامعه سینمایی» صحبت می‌کند.

مصاحبه مواجهه‌ای شکلی از مصاحبه است که در آن:

- (۱) هدف، توضیح و تشریح مفهومی است. (۲) مصاحبه حول داستان‌هایی مرکزیت می‌یابند که سوژه‌ها نقل می‌کنند. (۳) همه پاسخ‌های مصاحبه، محصول‌های شیوه‌های تفسیری متفاوت هستند. (۴) شخص مصاحبه‌شونده داستان زندگی زیسته خود را نقل می‌کند.

پاسخ: گزینه «۳» هولشتین و گابریوم در کتاب *مصاحبه فعال* این ایده بر ساخت‌گرایانه را طرح کرده‌اند که بر اساس آن کل معرفت از کنشی برمی‌خیزد که به سمت دستیابی به آن حرکت می‌کند. این ایده بیانگر آن است که مصاحبه ناگزیر از منظر تفسیری فعال بوده و همه پاسخ‌های مصاحبه محصول‌های شیوه‌های تفسیری متفاوت هستند.

بنیان کدام نوع مصاحبه، پیوند میان برداشت خطی و دورانی از فرایند تحقیق است؟

- (۱) مصاحبه روایی (۲) مصاحبه اپیزودیک (۳) مصاحبه گروهی (۴) بحث گروهی

پاسخ: گزینه «۲» مبنای نظری مطالعاتی که از مصاحبه اپیزودیک سود می‌برند، بر ساخت اجتماعی واقعیت در خلال بازگو کردن تجربیات است. پیوند میان برداشت خطی و دورانی از فرایند تحقیق، بنیان این رویکرد را تشکیل می‌دهد.

با کدام یک از انواع سؤالات مصاحبه‌ای می‌توان وارد جهان درونی و معنایی سوژه‌ها شد؟

- (۱) سؤالات زمینه‌بردار (۲) سؤالات جنبه‌بردار (۳) سؤالات رویکردگشا (۴) سؤالات مسئله‌گشا

پاسخ: گزینه «۱» سؤالات زمینه‌بردار سؤالات نخستین و اولیه‌ای هستند که جهان ذهنی سوژه را «باز می‌کنند»؛ به عبارت دیگر با پرسیدن این نوع سؤالات می‌توان وارد جهان درونی و معنایی سوژه‌ها شد.

✓ **مثال ۴۳:** کدام یک از مفاهیم زیر، برای توصیف عینیت مدنظر رویکرد کیفی، مناسب نیست؟

- (۱) عینیت معطوف به کسب معرفت بین‌ذهنی
(۲) عینیت بی‌سوگیری
(۳) عینیت بازاندیشانه
(۴) عینیت ذهنیت

✓ **پاسخ:** گزینه «۲» عینیت در روش‌شناسی کمی، به معنای آزادی از سوگیری که در نهایت به معرفت پایا می‌انجامد، تعریف می‌شود. در مقابل، در رویکرد کیفی از «عینیت بازاندیشانه» صحبت به میان می‌آید. عینیت در این رویکرد به معنای تلاش برای دستیابی به «عینیت ذهنیت» است. به زبان تأویل‌گرایانه، عینیت به کسب معرفت بین‌ذهنی، انعکاس ماهیت سوژه‌ی مورد مطالعه و «کفایت توصیفی» آن گفته می‌شود.

✓ **مثال ۴۴:** به زعم فترمن، مشاهده مشارکتی:

- (۱) همان کار میدانی است.
(۲) نوعی مشاهده حرفه‌ای است.
(۳) مشارکت در زندگی مردم تحت مطالعه است.
(۴) غوطه‌وری در یک فرهنگ است.

✓ **پاسخ:** گزینه «۴» فترمن در تعریف روش مشاهده مشارکتی می‌گوید؛ مشاهده مشارکتی، مشارکت را در زندگی مردم تحت مطالعه با حفظ یک رابطه حرفه‌ای ترکیب می‌کند که به نوبه خود مشاهده، ثبت و ضبط داده‌ها را میسر می‌سازد. مشاهده مشارکتی غوطه‌وری در یک فرهنگ است.

✓ **مثال ۴۵:** کدام یک از انواع مردم‌نگاری، معادل با کار میدانی است؟

- (۱) مردم‌نگاری محدود (۲) مردم‌نگاری وسیع (۳) مردم‌نگاری مشارکتی (۴) مردم‌نگاری ساخت‌یافته

✓ **پاسخ:** گزینه «۱» برور، مردم‌نگاری را به دو دسته مردم‌نگاری محدود و مردم‌نگاری وسیع تقسیم می‌کند. مردم‌نگاری وسیع عبارت است از تعریف مردم‌نگاری به‌منابۀ روش تحقیق کیفی. در مقابل، مردم‌نگاری محدود به معنای تلقی مردم‌نگاری چون یکی از روش‌های کیفی است و معادل کار میدانی تعریف می‌شود.

✓ **مثال ۴۶:** آنچه که مردم‌نگاری به‌منابۀ «زیست‌جهان مضاعف» در نظر می‌گیرد مرکب است از:

- (۱) زیست‌جهان سوژه‌ها و زیست‌جهان خود محقق
(۲) زیست‌جهان ابژه‌ها و زیست‌جهان سوژه‌ها
(۳) زیست‌جهان ابژه‌ها و زیست‌جهان علم
(۴) سوژه و ابژه

✓ **پاسخ:** گزینه «۱» مردم‌نگاری مبتنی بر زیست‌جهان مضاعف است: یک زیست‌جهان سوژه‌ها و یک زیست‌جهان خود محقق که اغلب هر دو در امتداد باهم در حرکت هستند.

✓ **مثال ۴۷:** کدام گزینه جزء ویژگی‌ها و مشخصه‌های تحقیقات قوم‌نگارانه در زمان حاضر نیست؟

- (۱) مشارکت گسترده در میدان تحقیق
(۲) استفاده از استراتژی‌های تحقیقی انعطاف‌پذیر
(۳) به‌کارگیری روش‌های معدود مخصوص تحقیق کیفی
(۴) تمرکز بر نگارش و گزارش تجربیات در میدان

✓ **پاسخ:** گزینه «۳» از منظر روش‌شناختی، ویژگی‌ها و مشخصه‌های تحقیقات قوم‌نگارانه در زمان حاضر عبارت‌اند از: مشارکت گسترده در میدان تحقیق، استفاده از استراتژی‌های تحقیقی انعطاف‌پذیر، به‌کارگیری تمامی انواع روش‌ها و تمرکز بر نگارش و گزارش تجربیات در میدان.

✓ **مثال ۴۸:** کدام یک از روش‌های جمع‌آوری داده‌ها برای محقق که نمی‌خواهد کوچک‌ترین حساسیت و اختلالی در فرایند طبیعی گردآوری داده‌ها بروز کند، مناسب‌تر است؟

- (۱) مشاهده مستقیم (۲) مشاهده مشارکتی (۳) مصاحبه غیرمستقیم (۴) سنجه‌های غیرواکنشی

✓ **پاسخ:** گزینه «۴» روش‌شناسان معاصر ضمن نقد روش‌های متعارف گردآوری داده‌ها، بر استفاده از روش‌هایی تأکید دارند که به ایجاد کمترین حساسیت و اختلال در فرایند طبیعی گردآوری داده‌ها منجر می‌شوند. ابداع و بسط روش‌های موسوم به غیرمزاخم یا غیرواکنشی نخستین‌بار توسط وب و همکارانش صورت گرفت. روش‌های غیرمزاخم یا غیرواکنشی شامل هرگونه مطالعه رفتار انسانی است که بر گفتگوی مستقیم با افراد (مانند مصاحبه) یا مشاهده آنها (مانند مشاهده مشارکتی) مبتنی نباشد. این روش می‌تواند دربرگیرنده آثار فیزیکی به‌جامانده از انسان‌ها (مانند آثار باستانی، زباله‌ها)، اسناد و مدارک مکتوب (مانند تلویزیون یا رادیو) یا اینترنت باشد. از این رو برخی محققان روش‌های غیرواکنشی را برای اشاره به داده‌های ثانویه به کار می‌برند. سنجه‌های غیرمزاخم - غیرواکنشی به محققان اجازه می‌دهند تا ابعاد گوناگون یک پدیده اجتماعی را بدون مراجعه یا تغییر در آن مورد مطالعه قرار داد.

کلمه مثال ۴۹: بنا به نظر جامعه‌شناسان مکتب پدیدارشناسی، تقلیل پدیدارشناسی امری است که:

(۱) باید به شدت از آن پرهیز کرد.

(۲) از آن گریزی نیست.

(۳) از آن گریزی نیست ولی می‌توان آن را کنترل کرد.

(۴) پدیدارشناس را به آگاهی خالص، اولیه و ناب در رابطه با پدیده مورد مطالعه می‌رساند.

پاسخ: گزینه «۴» تقلیل پدیدارشناختی، عبارت است از بازگشت به آگاهی خالص، اولیه و ناب در رابطه با پدیده تحت مطالعه. جدا کردن پدیده ناب در برابر آنچه پیش‌تر در مورد آن دانسته شده است، هدف نهایی روش تقلیل است. این کار لازم است به شیوه بدون پیش‌فرض به‌وسیله در پراتز گذاردن «واقع‌گرایی سطحی» (متعلق به اثبات‌گرایی و خردگرایی انتقادی) صورت گیرد که وجود واقعی را به همه ایزه‌های آگاهی نسبت می‌دهد.

کلمه مثال ۵۰: هستی‌شناسی پارادایم فمینیستی مبتنی است بر:

(۱) هستی‌شناسی‌های پارادایم برساختی - تفسیری و پوزیتیویستی

(۲) هستی‌شناسی‌های پارادایم‌های برساختی - تفسیری و انتقادی

(۳) هستی‌شناسی‌های پارادایم انتقادی و پوزیتیویستی

(۴) هستی‌شناسی‌های جنسیتی و پوزیتیویستی

پاسخ: گزینه «۲» هستی‌شناسی پارادایم فمینیستی بر نسبی‌گرایی جنسیتی استوار است که خود ریشه در ترکیب هستی‌شناسی‌های پارادایم‌های برساختی - تفسیری و انتقادی دارد. بر اساس نسبی‌گرایی جنسیتی، واقعیت‌های اجتماعی تحت‌تأثیر منطق اثبات‌گرایانه چون اموری جنسیتی‌شده تعریف و بازنمایی شده‌اند. از این‌رو تا زمانی که جنبه جنسیتی‌شده واقعیت‌عریان و اپوخته نشود، درک محتوای واقعی و ذاتی پدیده‌های مورد مطالعه امکان‌پذیر نخواهد بود.

کلمه مثال ۵۱: کدام گزینه در مورد روش تاریخی - تطبیقی، نادرست است؟

(۱) روش تاریخی - تطبیقی از زیاده‌روی‌های اثبات‌گرایی و تفسیرگرایی اجتناب می‌کند.

(۲) روش تاریخی - تطبیقی، از داده‌های کیفی برای تکمیل داده‌های کمی استفاده می‌کند.

(۳) روش تاریخی - تطبیقی، حساسیت به بسترهای تاریخی و فرهنگی خاص را با تعمیم نظری ترکیب می‌کند.

(۴) روش تاریخی - تطبیقی از حیث منطق و اهداف به تحقیق میدانی نزدیک‌تر است تا به رهیافت‌های اثبات‌گرایانه سنتی.

پاسخ: گزینه «۲» تفسیر گرایان معتقدند که روش تاریخی - تطبیقی ضمن اجتناب از زیاده‌روی‌های اثبات‌گرایی و تفسیرگرایی، حساسیت به بسترهای تاریخی و فرهنگی خاص را با تعمیم نظری ترکیب می‌کند. محققان تاریخی - تطبیقی ممکن است از داده‌های کمی برای تکمیل و تحلیل داده‌های کیفی استفاده کنند. از این منظر، منطق و اهداف تحقیق تاریخی - تطبیقی به منطق و اهداف تحقیق میدانی نزدیک‌تر است تا به منطق و اهداف رهیافت‌های اثبات‌گرایانه سنتی.

کلمه مثال ۵۲: کدام یک از گزینه‌های زیر، جزو منابع‌های تاریخی مورد استفاده توسط محقق تحقیق تاریخی - تطبیقی به شمار نمی‌رود؟

(۱) منابع دست‌اول

(۲) منابع دست‌دوم

(۳) سوابق جاری

(۴) آثار باستانی

پاسخ: گزینه «۴» محقق تحقیق تاریخی - تطبیقی از چهار نوع سند تاریخی بهره می‌گیرد: منابع دست‌اول، منابع دست‌دوم، سوابق جاری و خاطره‌ها. مورخان سنتی به‌شدت به منابع دست‌اول تکیه دارند؛ در حالی که محققان پژوهش تاریخی - تطبیقی از منابع دست‌دوم یا ترکیبی از انواع داده‌ها بهره می‌گیرند.

کلمه مثال ۵۳: تحقیق عملی مشارکتی از نظر پارادایمی مبتنی است بر:

(۱) پارادایم تفسیری - انتقادی

(۲) پارادایم پراگماتیستی

(۳) پارادایم پدیدارشناختی

(۴) پارادایم پوزیتیویستی

پاسخ: گزینه «۲» از نظر تاریخی، کورت لوین - روان‌شناس اجتماعی - نخستین کسی بود که واژه تحقیق عملی را ابداع کرد و به کار برد. وی خیلی ساده بیان کرد که برای ایجاد تغییر در افراد، باید آنها را باز و آزاد گذاشت و تأثیر ساختارهای مسلط را از آنها دور کرد. تحقیق عملی مشارکتی از نظر پارادایمی مبتنی بر پارادایم پراگماتیسم است، گرچه برخی از اصول آن با پارادایم‌های تفسیرگرایی و انتقادی نیز ارتباط دارد.

کلمه مثال ۵۴: ایده «اعتبار کنایی» از کیست؟

(۱) اوورمان

(۲) لاتر

(۳) بودریار

(۴) لیونار

پاسخ: گزینه «۳» ایده «اعتبار کنایی» متعلق به بودریار است. پیش‌فرضی که در پس این مفهوم قرار دارد این است که شبیه‌های بیشتری که رونوشت‌هایی فاقد نسخه اصلی‌اند به‌مثابه رونوشت پدیده‌های اصلی جایگزین بازنمایی‌ها شده‌اند.

کج مثال ۵۵: سؤال جنسیت‌مند بودن در کدام نوع اعتبار مطرح می‌شود؟

- (۱) اعتبار کنایی
 (۲) اعتبار پیرامنطقی / نئوپراگماتیک
 (۳) اعتبار روایی
 (۴) اعتبار در موقعیت

پاسخ: گزینه «۴» خانم لاتر به‌منزله چارچوب چهارم، «اعتبار حسی» یا «اعتبار در موقعیت» را پیشنهاد می‌کند. در اینجا سؤال جنسیت‌مند بودن مطرح می‌شود.

کج مثال ۵۶: کدام گزینه جزء شاخصه‌های گزارش‌های واقع‌گرا از میدان تحقیق نیست؟

(۱) نویسنده هم به همراه اعضا در متن حاضر است.

(۲) تأکید بر گونه‌های تیپیک آن چیزهایی است که مطالعه شده‌اند.

(۳) بر دیدگاه اعضای میدان تأکید می‌شود.

(۴) تلاش می‌شود تا ارائه یافته‌ها، احساس «قدرت مطلق تفسیری» را به خواننده القا کند.

پاسخ: گزینه «۱» گزارش‌های واقع‌گرا: که چهار شاخص دارد. اول آنکه نویسنده در متن غایب است. دوم تأکید بر گونه‌های تیپیک آن چیزهایی است که مطالعه شده‌اند. سوم اینکه بر دیدگاه اعضای میدان تأکید می‌شود. چهارم اینکه تلاش می‌شود تا ارائه یافته‌ها، احساس «قدرت مطلق تفسیری» را به خواننده القا کند.

آزمون فصل پنجم

- کله ۱-** رایج‌ترین روش برای تشخیص میزان تأثیر محرک آزمایشی در گروه آزمایشی چیست؟
- (۱) استفاده از گروه کنترل
(۲) استفاده از ابزارهای تحقیقی مورد توافق اکثر محققان
(۳) مشاهده دقیق تأثیرات متقابل متغیر مستقل و وابسته
(۴) استفاده از نظر متخصصان در خصوص میزان اعتبار آزمایش
- کله ۲-** نظریه بازکاوی (گراندد تئوری) با چه چیزی شروع می‌شود؟
- (۱) اخذ نظریه
(۲) ارائه فرضیه
(۳) مشاهده
(۴) دستکاری
- کله ۳-** در مطالعات مردم‌شناسانه از کدام نوع مشاهده بیشتر استفاده می‌شود؟
- (۱) مستقیم و همراه با مشارکت
(۲) غیرمستقیم و اسنادی
(۳) مشاهده ساخت‌یافته و کنترل‌شده
(۴) مشاهده منفصل
- کله ۴-** پرسش‌نامه معکوس در کدام روش تحقیق مورد استفاده قرار می‌گیرد؟
- (۱) تحقیق میدانی
(۲) تحلیل محتوا
(۳) نظریه بازکاوی
(۴) پیمایش
- کله ۵-** کدام یک، جزء روش‌های غیر مغلّ در جمع‌آوری داده نیست؟
- (۱) تحلیل محتوا
(۲) پیمایش
(۳) تحلیل ثانویه
(۴) مطالعه‌ی تاریخی
- کله ۶-** در نزد مارتون، معیارهای طراحی راهنمای مصاحبه متمرکز و اجرای آن کدام‌اند؟
- (۱) فاقد جهت بودن، شفافیت و بی‌واسطه بودن عمل مصاحبه
(۲) شفافیت، دامنه و زمینه شخصی به‌نمایش‌درآمده توسط مصاحبه‌گر
(۳) تجربه عملی مصاحبه‌گر، عمق و زمینه شخصی به‌نمایش‌درآمده توسط مصاحبه‌شونده
(۴) فاقد جهت بودن، مشخص بودن، دامنه و عمق و زمینه مشخص به‌نمایش‌درآمده توسط مصاحبه‌شونده
- کله ۷-** در کدامیک از روش‌های زیر واقعیت موقتی و آزمایشی انگاشته می‌شود؟
- (۱) اتنومتدولوژی
(۲) اتنوگرافی
(۳) مونوگرافی
(۴) الگوی تبیینی کشمشک
- کله ۸-** مفهوم «بحران بازنمایی» به کدام معنا اشاره نمی‌کند؟
- (۱) پیوند مستقیم تجربه و متن مسئله است.
(۲) تجربیات افراد در متن‌هایی که محققان نوشته‌اند، خلق می‌شود.
(۳) علوم اجتماعی نمی‌توانند به طور مستقیم به تجربیات زیسته دسترسی داشته باشند.
(۴) بازیگران اجتماعی از طریق معانی منتسب به رویدادها، فعالانه واقعیت‌ها و ایزه‌ها را خلق می‌کنند.
- کله ۹-** کدام گزینه در خصوص تحقیق (مطالعه) میدانی صحیح نیست؟
- (۱) به ندرت درباره جمعیت‌های وسیع، توصیف‌های آماری دقیقی به دست می‌دهد.
(۲) دارای اعتبار و قابلیت اعتماد بالاست.
(۳) در جریان تحقیق، مشاهده، پردازش داده‌ها و تحلیل در هم آمیخته‌اند و فرایندهایی چرخه‌ای هستند.
(۴) هدف مطالعات میدانی، با هر روشی که صورت بگیرد، تفهم و درک عمل اجتماعی است.
- کله ۱۰-** مبنای نظری مطالعاتی که از مصاحبه‌ایزودیک سود می‌برند، این است که .....
- (۱) تجربیات زیسته در متن‌هایی که محققان نوشته‌اند، خلق می‌شود.
(۲) برساخت اجتماعی واقعیت در خلال بازگو کردن تجربیات است.
(۳) واقعیت اجتماعی ناشی از تعامل و اقدامات سازنده اعضای آن در یک نقطه است.
(۴) واقعیت اجتماعی تولید ذخایر تفسیری است که شرکت‌کنندگان آن‌ها در یک گفت‌وگو به‌کار می‌گیرند.
- کله ۱۱-** کدام گزینه در مورد تحقیقات پیمایشی صحیح نیست؟
- (۱) تحقیقات پیمایشی اساساً تجربه‌گرا هستند.
(۲) پیمایش در درک جنبه‌های معنادار کنش اجتماعی ناتوان است.
(۳) روش پیمایش را بیشتر، جامعه‌شناسان انتقادگرا به کار برده‌اند.
(۴) پیمایش محدودیت زیادی دارد و بیش از حد متکی به آمار است.

کله ۱۲- رایج‌ترین طرحی که در تحقیقات پیمایشی به کار می‌رود کدام است؟

- (۱) مصاحبه (۲) طرح مقطعی (۳) طرح پانل (۴) طرح طولی

کله ۱۳- کدام یک از قواعد تشکیل نظام کدگذاری نیست؟

- (۱) کدگذاری بایستی بیشتر مبتنی بر معیار تجربی باشد تا نظری.
 (۲) نظام کدگذاری باید به تقلیل دفعات پردازش داده‌ها بیانجامد.
 (۳) کدگذاری در مرحله طرح ابزار گردآوری داده‌ها طرح‌ریزی می‌شود.
 (۴) حتی‌الامکان معنای واقعی پاسخ‌ها و کل دامنه تغییرات داده‌ها کدگذاری شود.

کله ۱۴- مهم‌ترین روش نمونه‌گیری در تحقیق کیفی کدام مورد است؟

- (۱) تصادفی ساده (۲) سهمیه‌بندی (۳) نظری (۴) خوشه‌ای چندمرحله‌ای

کله ۱۵- کدام گزینه صحیح است؟

- (۱) روش آزمایش برای هدف‌های توصیفی مناسب‌تر از هدف‌های تبیینی است
 (۲) آزمایش‌ها می‌توانند یا به صورت میدانی و آزمایشگاهی باشند یا به صورت طبیعی و حقیقی
 (۳) عمده‌ترین کار در تحقیق آزمایشی، تغییر در متغیر مستقل و مشاهده‌ی اثر آن بر متغیر وابسته است
 (۴) مشخصه‌ی آزمایش حقیقی متغیر مستقل است که محقق آن را به طور مصنوعی ایجاد می‌کند

کله ۱۶- کدام یک از گزینه‌های زیر، جزو انواع داده‌های خاص کیفی، به شمار نمی‌رود؟

- (۱) داده‌های دیداری (۲) داده‌های شنیداری (۳) داده‌های متنی (۴) داده‌های محتوایی

کله ۱۷- بر مبنای رویکرد پراگماتیستی، میانجی سوژه‌ها با جهان خودشان عبارت است از:

- (۱) عمل (۲) ساختار (۳) میل (۴) زبان

کله ۱۸- کدام یک از انواع مصاحبه، بخشی از کار میدانی مبتنی بر مشاهده مشارکتی به شمار می‌رود؟

- (۱) مصاحبه کانونی (۲) مصاحبه باز استاندارد شده
 (۳) مصاحبه مکالمه‌ای غیررسمی (۴) رهیافت راهنمای مصاحبه عمومی

کله ۱۹- طبق نظر هابرماس، در تحقیق عملی مشارکتی، نخبه‌محوری در تحقیقات پیشین جای خود را به:

- (۱) حوزه مدنی‌محوری می‌دهد. (۲) توده‌محوری می‌دهد. (۳) انسان‌محوری می‌دهد. (۴) انتقادمحوری می‌دهد.

کله ۲۰- تحقیق عملی مشارکتی مدنظر هابرماس را «علم اشخاص» نیز خوانده‌اند تا تأکیدی باشد بر:

- (۱) انسان‌محوری این نوع تحقیق (۲) فردگرایانه بودن این نوع تحقیق (۳) جمع‌محوری این نوع تحقیق (۴) گفتمان‌محوری این نوع تحقیق

فصل ششم

«پردازش و تحلیل داده‌ها»

تست‌های تألیفی فصل ششم

کدام مثال ۱: اگر در یک توزیع، مقادیر زیر را داشته باشیم میانه چقدر است؟ ($N = 40$)
 $20 =$ حد پایین طبقه میانه، $5 =$ فراوانی تجمعی ماقبل، $3 =$ فراوانی فاصله طبقاتی میانه، $3 =$ عرض طبقه

۵۰ (۴)

۴۵ (۳)

۳۵ (۲)

۲۵ (۱)

پاسخ: گزینه «۲»

$$MD = L + \left(\frac{\frac{N}{2} - fc}{f_i} \times i \right) = 35$$

کدام مثال ۲: رابع‌ترین سنجش گرایش مرکزی متغیرهای فاصله‌ای کدام است؟

انحراف معیار (۴)

مد (۳)

میانه (۲)

میانگین (۱)

پاسخ: گزینه «۱»

کدام مثال ۳: در یک توزیع نرمال، میانگین برابر .....، واریانس برابر .....، و انحراف استاندارد برابر ..... است.

۴ - صفر - یک - یک (۴)

۳ - صفر - صفر - یک (۳)

۲ - یک - یک - صفر (۲)

۱ - صفر - صفر - صفر (۱)

پاسخ: گزینه «۴» در یک توزیع نرمال میانگین برابر صفر و واریانس و انحراف استاندارد برابر یک است.

کدام مثال ۴: در صورتی که منحنی توزیع نمرات، متقارن باشد ضریب چولگی برابر ..... خواهد بود

۳ (۴)

۲ (۳)

۱ (۲)

صفر (۱)

پاسخ: گزینه «۱» ضریب چولگی (Skewness)، بیانگر میزان کجی منحنی توزیع فراوانی است. در صورتی که منحنی توزیع نمرات متقارن باشد ضریب چولگی برابر صفر خواهد شد. بنابراین چولگی یعنی انحراف یک منحنی از حالت تقارن. چولگی گشتاور مرتبه سوم پیرامون میانگین محسوب می‌شود.

کدام مثال ۵: کدام ضریب، ویژه جداول مربع با خانه‌های بیش از 2×2 است؟

ضریب چوپروف (۴)

ضریب توافقی پیرسون (۳)

ضریب فی (۲)

ضریب یول (۱)

پاسخ: گزینه «۲» ضریب توافقی پیرسون متقارن و ویژه جداول مربعی است و زمانی به کار می‌رود که خانه‌های جدول بیش از 2×2 یعنی 3×3 ، 4×4 و... باشد.

کدام مثال ۶: کدام گزینه در خصوص ضریب t_b کندال صحیح نیست؟

مبتنی بر اصل کاهش نسبی خطاست. (۲)

(۱) ویژه جداول مستطیلی است.

(۴) متقارن است.

(۳) دامنه تغییرات آن بین صفر و یک است.

پاسخ: گزینه «۱» ضریب t_b (تای بی) کندال یک ضریب متقارن ویژه جداول مربع است و دامنه تغییرات آن بین صفر تا ۱ است. ضریب t_b یک شاخص PRE نیز است. ضریب t_b مناسب‌ترین شاخص برای اندازه‌گیری میزان همبستگی صفات است.

کدام مثال ۷: کدام گزینه در خصوص ضریب همبستگی رتبه‌ای اسپیرمن صحیح نیست؟

(۱) مبتنی بر اصل کاهش نسبی خطاست.

(۲) متقارن است.

(۳) دامنه تغییرات آن از -۱ تا +۱ است.

(۴) برای سنجیدن ارتباط میان دو سری رتبه‌های متوالی ناپیوسته به کار می‌رود.

پاسخ: گزینه «۱» ضریب همبستگی اسپیرمن نیز یک ضریب متقارن و دامنه تغییرات آن از -۱ تا +۱ است. این ضریب برای سنجیدن ارتباط میان دو سری رتبه‌های متوالی ناپیوسته به کار می‌رود. این ضریب جزء شاخص‌های PRE نیست.

✓ **مثال ۸:** ..... نشان می‌دهد که چند درصد از واریانس متغیر X ناشی از متغیر Y است.

- (۱) ضریب پیرسون (۲) کوواریانس (۳) رگرسیون (۴) ضریب تعیین

✓ **پاسخ:** گزینه «۴» این ضریب که آن را با نماد R^2 یا V نشان می‌دهند مجذور ضریب همبستگی چندگانه بوده و بیانگر نسبتی از واریانس متغیر وابسته است که از طریق متغیرهای مستقل تعیین می‌شود. ضریب تعیین نشان می‌دهد که چند درصد از واریانس متغیر X ناشی از متغیر Y است. ضریب تعیین را گاه واریانس مشترک نیز نامیده‌اند.

✓ **مثال ۹:** کدامیک از گزینه‌های زیر درباره تحلیل عامل صحیح نیست؟

(۱) هدف اصلی در تحلیل عامل بررسی این امر است که بر اساس پاسخ افراد به پرسش‌ها می‌توان معدودی عوامل عام‌تر را مشخص کرد که شالوده پاسخ افرادند یا نه.

(۲) بهترین تحلیل عامل در برگزیده حداقل عوامل لازم است.

(۳) تحلیل عامل آزمون مدل علی است که متغیرهای منفرد متغیرهای مستقل آن هستند و پدیده‌های ناشناخته متغیر وابسته آن.

(۴) در تحلیل عامل با افزایش تعداد عامل‌ها، بر مقدار واریانس تبیین شده افزوده می‌شود.

✓ **پاسخ:** گزینه «۳» تحلیل عامل آزمون مدل علی است که پدیده‌های ناشناخته متغیرهای مستقل آن هستند و متغیرهای منفرد متغیر وابسته آن.

✓ **مثال ۱۰:** در بین ۳۷۰ نفر از مدیران یک صنعت، ۱۲۱ نفر آن‌ها در یک آزمون نمره کمتر از میانگین به دست آورده‌اند. اگر یک مدیر را به صورت تصادفی انتخاب کنیم احتمال اینکه نمره بالاتر از میانگین کسب کرده باشد چقدر است؟

✓ **پاسخ:**

$$n(s) = 370$$

$$A = \Rightarrow n(A) = 370 - 121 = 249$$

$$P(A) = \frac{n(A)}{n(S)} = \frac{249}{370} = 0/67$$

✓ **مثال ۱۱:** در یک رستوران ۳ نوع نوشابه، ۲ نوع دوغ و ۳ نوع نوشیدنی دیگر در کنار غذا وجود دارد. اگر بخواهیم از یک نوشیدنی استفاده کنیم، چند انتخاب پیش‌رو داریم.

✓ **پاسخ:**

$$3 + 2 + 3 = 8 \quad \text{انتخاب}$$

✓ **مثال ۱۲:** ۳ کتاب اقتصاد، ۴ کتاب مدیریت و ۴ کتاب حسابداری را به چند طریق می‌توان در یک قفسه به نحوی قرار داد که کتاب‌های از یک خانواده در کنار هم قرار گیرند.

$$8974 \quad (4)$$

$$33452 \quad (3)$$

$$20736 \quad (2)$$

$$10370 \quad (1)$$

✓ **پاسخ:**

$$n_1 = 3 \quad n_3 = 4$$

$$n_2 = 4 \quad k = 3$$

$$3! \times 4! \times 4! \times 3! = 20736$$

✓ **مثال ۱۳:** به چند طریق می‌توان یک کد ۵ حرفی با ۳ حرف a, b, c و ۲ رقم (۱ یا ۲) ایجاد کرد.

✓ **پاسخ:**

$$5! = 5 \times 4 \times 3 \times 2 \times 1 = 120$$

✓ **مثال ۱۴:** از بین ۶ کارمند یک شرکت، ۲ نفر خانم هستند. به چند طریق می‌توان نام این ۵ کارمند را زیر هم نوشت به نحوی که نام ۲ کارمند زن در کنار یکدیگر نباشد؟

✓ **پاسخ:**

$$r = 2, n = 6$$

در جاسوییچی‌ها و تسبیح‌های n تایی، چون می‌توان آن‌ها را برگرداند، تعداد جایگشت‌ها برابر است با:

$$\frac{(n-1)!}{2}$$

برای حل این مثال ابتدا جایگشت قرار گرفتن نام این ۶ کارمند در زیر هم را محاسبه می‌کنیم که برابر است با:

$$6! = 6 \times 5 \times 4 \times 3 \times 2 \times 1 = 720$$

حال اگر بخواهیم نام ۲ کارمند زن در کنار هم قرار گیرد این کار را می‌توان به ۲۴۰ طریق انجام داد که بدین صورت محاسبه شده است:

$$r!(n-r+1) = 2!(6-2+1)! = 2! \times 5! = 240$$

اکنون اگر بخواهیم نام ۲ کارمند زن در کنار هم نباشد، این عمل را می‌توان به ۴۸۰ طریق ممکن انجام داد.

$$720 - 240 = 480$$

کله مثال ۱۵: اگر برای چراغانی یک ردیف، ۳ لامپ سبز، ۲ لامپ آبی و ۴ لامپ قرمز داشته باشیم، به چند حالت می‌توان ردیف درست کرد.

$$630 \quad (4)$$

$$1260 \quad (3)$$

$$3416 \quad (2)$$

$$260 \quad (1)$$

پاسخ:

$$4 + 3 + 2 = 9 \quad \binom{9}{4, 3, 2} = \frac{9!}{4!3!2!} = \frac{9 \times 8 \times 7 \times 6 \times 5 \times 4!}{4! \times 3 \times 2 \times 2} = 1260$$

کله مثال ۱۶: ۵ نفر با پیراهن زرد و ۵ نفر با پیراهن قرمز به چند طریق می‌توانند به صورت یک در میان دور یک میز دایره‌ای قرار گیرند؟

$$2880 \quad (4)$$

$$1260 \quad (3)$$

$$3458 \quad (2)$$

$$2234 \quad (1)$$

پاسخ:

$$\left. \begin{matrix} m = 5 \\ n = 5 \end{matrix} \right\} \Rightarrow m!(n-1)! = 5!(5-1)! = 2880$$

کله مثال ۱۷: با حروف کلمه «مراقب» چند کلمه پنج حرفی می‌توان نوشت، در صورتی که:

(الف) تکرار حروف مجاز باشد. (ب) تکرار حروف غیرمجاز باشد.

پاسخ: برای حل قسمت الف داریم:

$$\boxed{5 \quad 5 \quad 5 \quad 5 \quad 5} = 5^5 = 3125$$

(ب)

$$\boxed{5 \quad 4 \quad 3 \quad 2 \quad 1} = 5! = 120$$

کله مثال ۱۸: با ارقام ۰، ۷، ۶، ۵، ۴ در صورتی که تکرار ارقام مجاز نباشد، چند عدد ۵ رقمی می‌توان نوشت که بر پنج قابل قسمت باشد؟

پاسخ: برای اینکه عدد پنج رقمی حاصل بر ۵ قابل قسمت باشد باید آخرین رقم سمت راست ۰ یا ۵ باشد. پس در این حالت خواهیم داشت:

الف- رقم سمت راست صفر باشد.

$$\boxed{4 \quad 3 \quad 2 \quad 1 \quad 0} \quad 4 \times 3 \times 2 \times 1 \times 1 = 24$$

ب- رقم سمت راست پنج باشد.

$$\boxed{3 \quad 3 \quad 2 \quad 1 \quad 5} \quad 3 \times 3 \times 2 \times 1 \times 1 = 18$$

در حالت دوم که رقم سمت راست ۵ است چون اولین رقم نمی‌تواند ۰ باشد در اولین خانه تنها ۳ رقم می‌تواند قرار گیرد. پس در مجموع خواهیم داشت:

$$24 + 18 = 42$$

ترتیب (تبدیل)

تعداد جایگشت‌های r شی از n شی را ترتیب r از n می‌نامند و برای محاسبه آن از فرمول زیر استفاده می‌کنند:

$$P_n^r = \frac{n!}{(n-r)!} \quad n \geq r$$

کله مثال ۱۹: می‌خواهیم از بین ۶ نفر دو نفر را به عنوان رئیس و نایب رئیس انتخاب کنیم، به چند طریق این عمل امکان پذیر است؟

$$P_n^r = P_6^2 = \frac{6!}{(6-2)!} = \frac{6 \times 5 \times 4!}{4!} = 30$$

پاسخ:

کله مثال ۲۰: با ارقام ۲ و ۵ و ۷ و ۳ و ۶ و ۴ در صورتی که تکرار ارقام مجاز نباشد چند عدد چهار رقمی زوج می‌توان نوشت؟

$$4 \quad 4 \quad 3 \quad 3 = 5 \times 4 \times 3 \times 3 = 180$$

پاسخ:

کله مثال ۲۱: با ارقام ۱ و ۲ و ۳ و ۵ و ۸ در صورتی که فاقد رقم ۵ باشد، چند عدد سه رقمی می‌توان نوشت؟

$$r = 3, n = 5, m = 2 \quad P_{5-1}^3 = \frac{4!}{(4-3)!} = 24$$

پاسخ:

کله مثال ۲۲: با حروف a, b, c, d, e چند کلمه ۴ حرفی می‌توان ساخت به طوری که تمام کلمات شامل حرف b باشد؟

$$n = 5, r = 4$$

$$r.P_{n-1}^{r-1} = 4 \times \frac{(5-1)!}{(5-4)!} = 4 \times 4! = 96$$

پاسخ:

کله مثال ۲۳: اگر بخواهیم ۴ توپ را از بین ۷ توپ شماره دار انتخاب کنیم (ترتیب انتخاب مهم نیست) چند راه خواهیم داشت؟

$$C_7^4 = \binom{7}{4} = \frac{7!}{4!3!} = \frac{7 \times 6 \times 5}{3 \times 2} = 35$$

پاسخ:

کله مثال ۲۴: از بین ۱۵ نفر فوتبالیست می‌خواهیم یک تیم ۱۱ نفری انتخاب کنیم به نحوی که ۳ بازیکن خاص درون تیم قرار نگیرند. این امر به چند طریق امکان پذیر است؟

$$n = 15, r = 11, m = 3$$

$$C_{n-m}^r = C_{12}^{11} = 12$$

پاسخ:

کله مثال ۲۵: از بین ۶ کارگر و ۲ سرپرست به چند طریق می‌توان یک تیم ۵ نفره تشکیل داد که شامل ۲ سرپرست باشد؟

$$n = 6 + 2 = 8, r = 5, m = 2$$

$$C_{n-m}^{r-m} = C_{8-2}^{5-2} = C_6^3 = \frac{6!}{3!3!} = \frac{6 \times 5 \times 4}{6} = 20$$

پاسخ:

کله مثال ۲۶: احتمال اینکه یک نفر در امتحان کنکور در رشته اقتصاد قبول شود ۵۲٪ و احتمال اینکه در رشته حسابداری قبول شود ۳۹٪ و احتمال اینکه در هر دو رشته قبول شود ۱۳٪ است. اگر فردی به صورت تصادفی انتخاب شود، احتمال اینکه دست کم در یکی از دو رشته قبول شود، چقدر است؟

$$A. \text{پیشامد قبولی در رشته اقتصاد} \Rightarrow P(A) = 0/52$$

$$, P(A \cap B) = 0/13$$

$$B. \text{پیشامد قبولی در رشته حسابداری} \Rightarrow P(B) = 0/39$$

$$P(A \cup B) = P(A) + P(B) - P(A \cap B)$$

$$P(A \cup B) = 0/52 + 0/39 - 0/13 = 0/78$$

پاسخ:

کحل مثال ۲۷: در بین ۱۰ بیمار، ۴ نفر دارای گروه خونی ۰، ۴ نفر دارای گروه خونی A و ۲ نفر دارای گروه خونی AB هستند. اگر یک نفر از این بیماران را به صورت تصادفی انتخاب کنیم، احتمال آنکه گروه خونی او A یا AB باشد چقدر است؟ پاسخ:

$$A = \text{پیشامد گروه خونی A} \Rightarrow P(A) = 0/4$$

$$B = \text{پیشامد گروه خونی AB} \Rightarrow P(B) = 0/2$$

$$P(A \cup B) = P(A) + P(B) = 0/4 + 0/2 = 0/6$$

A, B ناسازگاراند.

کحل مثال ۲۸: کیسه‌ای محتوی ۵ مهره قرمز و ۴ مهره سبز است و کیسه دیگر محتوی ۳ مهره قرمز و ۹ مهره سبز است. از هر کیسه مهره‌ای بیرون می‌آوریم. احتمال اینکه هر دو مهره قرمز باشد چقدر است؟ پاسخ:

$$A = \text{پیشامد آنکه مهره بیرون آمده از کیسه اول قرمز باشد} \Rightarrow P(A) = \frac{5}{9}$$

$$B = \text{پیشامد آنکه مهره بیرون آمده از کیسه دوم قرمز باشد} \Rightarrow P(B) = \frac{3}{12}$$

چون پیشامدهای A, B مستقل هستند.

$$P(A \cap B) = P(A)P(B) \Rightarrow P(A \cap B) = \frac{5}{9} \times \frac{3}{12} = \frac{5}{36}$$

کحل مثال ۲۹: احتمال اینکه یک نفر در یک آزمون قبول شود ۰/۷ و احتمال آنکه فرد دیگری در همان آزمون قبول شود، ۰/۷۵ است. احتمال اینکه حداقل یکی از این دو نفر در این آزمون قبول شود چقدر است؟ پاسخ:

$$A = \text{پیشامد قبول شدن نفر اول در آزمون} \Rightarrow P(A) = 0/7$$

$$B = \text{پیشامد قبول شدن نفر دوم در آزمون} \Rightarrow P(B) = 0/75$$

A, B مستقل اند $P(A \cap B) = P(A) \cdot P(B)$ در نتیجه:

$$P(A \cup B) = P(A) + P(B) - P(A \cap B)$$

$$P(A \cup B) = 0/7 + 0/75 - (0/7 \times 0/75) \Rightarrow P(A \cup B) = 0/925$$

کحل مثال ۳۰: در آزمایش پرتاب دو سکه، احتمال اینکه هر دو سکه شیر بیاید به شرطی که بدانیم یکی از آن‌ها قطعاً شیر آمده است چقدر است؟ پاسخ:

اگر شیر را با H و خط را با T نشان دهیم. عبارت A از پیشامد اینکه هر دو سکه شیر بیاید و B پیشامد اینکه یکی از سکه‌ها شیر آمده باشد.

$$P(B) = \{(H, T), (T, H), (T, T), (H, H)\} \Rightarrow P(B) = \frac{3}{4}$$

$$P(A) = \{(H, H)\} = \frac{1}{4}$$

چون A, B دو پیشامد مستقل هستند خواهیم داشت:

$$P(A \cap B) = P(A)P(B) \Rightarrow P(A \cap B) = \frac{1}{4} \times \frac{3}{4} = \frac{3}{16}$$

$$P(A|B) = \frac{P(A \cap B)}{P(B)} \Rightarrow P(A|B) = \frac{\frac{3}{16}}{\frac{3}{4}} = \frac{1}{4}$$

کلمه مثال ۳۱: اگر بدانیم ۶۰٪ اتومبیل‌های موجود در یک شهر پیکان و ۴۰٪ بقیه از انواع دیگر خودروها باشد، و ۵۰٪ ماشین‌های پیکان و ۳۰٪ سایر اتومبیل‌ها نقص فنی داشته باشند، اگر ماشینی را که به‌طور تصادفی انتخاب کرده‌ایم نقص فنی داشته باشد، احتمال پیکان بودن آن چقدر است؟ پاسخ:

پیشامد معیوب بودن اتومبیل B

$$A_1 \Rightarrow P(A_1) = 65\%$$

$$A_2 \Rightarrow P(A_2) = 40\%$$

$$P(A_1 | B) = \frac{P(A_1)P(B | A_1)}{P(A_1)P(B | A_1) + P(A_2)P(B | A_2)}$$

$$P(A_1 | B) = \frac{60\% \times 50\%}{60\% \times 50\% + 40\% \times 30\%} = \frac{0.3}{0.3 + 0.12} = \frac{0.3}{0.42} = 0.71$$

کلمه مثال ۳۲: تابع احتمال زیر را برای متغیر تصادفی گسسته X در نظر بگیرید.

x	-1	0	1	2	3
f(x)	0/15	0/10	0/25	0/30	0/20

مطلوب است محاسبه مقادیر زیر:

$$E[x - E(x)]^2 \quad (۴)$$

$$E(x - 2)^2 \quad (۳)$$

$$E(-3x + 2) \quad (۲)$$

$$E(x) \quad (۱)$$

پاسخ: گزینه «۱»

$$E() = \sum x.f(x) = (-1 \times 0/15) + (0 \times 0/10) + (1 \times 0/25) + (2 \times 0/30) + (3 \times 0/20)$$

$$E(x) = 1/30$$

$$E(-3x + 2) = -3E(x) + 2 = -3(1/30) + 2 = -1/10$$

$$E(x - 2)^2 = E(x^2 - 4x + 4) = E(x^2) - 4E(x) + 4$$

برای محاسبه عبارت فوق باید $E(x^2)$ را محاسبه نماییم.

$$E(x^2) = \sum x^2.f(x) = 3/4$$

x	-1	0	1	2	3
f(x)	0/15	0/10	0/25	0/30	0/20
$x^2 f(x)$	0/15	0	0/25	1/20	1/80

$$E(x - 2)^2 = E(x^2) - 4E(x) + 4 = 3/4 - 4(1/30) + 4 = 2/2$$

$$E(x - E(x))^2 = E(x - 1/30)^2 = E(x^2 - 2/30x + 1/69) = E(x^2) - 2/6E(x) + 1/69$$

$$= 3/4 - 2/6(1/30) + 1/69 = 1/11$$

کلمه مثال ۳۳: توزیع احتمال زیر را در نظر بگیرید و مقادیر زیر را محاسبه نمایید.

$$\text{var}(-3x - 4) \quad (ب)$$

$$\text{var}(x) \quad (الف)$$

x	-2	0	2	3
f(x)	0/15	0/10	0/10	0/65

x	-2	0	2	4
f(x)	0/15	0/10	0/10	0/65
$x^2 f(x)$	0/60	0	0/40	10/65

$$E(x^2) = \sum x^2 f(x) = 11/4$$

$$E(x) = \sum x f(x) = (-2 \times 0/15) + 0 + (2 \times 0/10) + (4 \times 0/65) = 2/5$$

$$V(x) = E(x^2) - (E(x))^2 \Rightarrow V(x) = 11/4 - (2/5)^2 \Rightarrow V(x) = 5/15$$

$$\text{var}(-3x - 4) = -3 \text{var}(x) = (-3)^2 \times 5/15 \Rightarrow \text{var}(-3x - 4) = 46/35$$

پاسخ: الف

(ب)

کلمه مثال ۳۴: توزیع احتمال توأم دو متغیر Y, X به صورت زیر است:

y				$g(x)$
x	۱	۲	۳	
۰	۰/۷	۰/۱۲	۰/۰۹	۰/۳۸
۱	۰/۳۵	۰/۱۴	۰/۱۳	۰/۶۲
$h(y)$	۰/۵۲	۰/۲۶	۰/۲۲	۱

کوواریانس دو متغیر Y, X را محاسبه نمایید و ارتباط این دو متغیر را بیان کنید.

پاسخ:

برای محاسبه $\text{cov}(X, Y)$ ابتدا $E(XY), E(Y), E(X)$ را به‌طور جداگانه محاسبه نماییم.

$$E(X) = \sum x.g(x) = (0 \times 0/38) + (1 \times 0/62) = 0/62$$

$$E(Y) = \sum y.h(y) = (1 \times 0/52) + (2 \times 0/26) + (3 \times 0/22) = 1/7$$

$$E(XY) = \sum xy.f(x, y) = (0 \times 1 \times 0/17) + (0 \times 2 \times 0/12) + (0 \times 3 \times 0/09) + (1 \times 1 \times 0/35) + (1 \times 2 \times 0/14) + (1 \times 3 \times 0/13) = 1/02$$

$$\text{cov}(X, Y) = E(XY) - E(X)E(Y) \Rightarrow \text{cov}(X, Y) = 1/02 - (0/62)(1/7) = -0/034$$

چون $\text{cov}(X, Y) < 0$ است، در نتیجه Y, X با هم رابطه معکوس دارند.

کلمه مثال ۳۵: در مثال قبل مقدار $\text{cov}(2X - 3/5Y + 1)$ را محاسبه نمایید.

پاسخ:

$$\text{cov}(2X - 3/5Y + 1) = 2 \times 2 \times \text{cov}(X, Y) = 2 \times 2 \times -0/034 = -0/34$$

کلمه مثال ۳۶: اگر Y, X دو متغیر تصادفی با توزیع زیر باشند، نوع همبستگی بین دو متغیر را توضیح دهید.

y			$g(x)$
x	۰	۱	
۳	۰/۱۵	۰/۲۰	۰/۳۵
۵	۰/۱۰	۰/۰۵	۰/۱۵
۶	۰/۳۰	۰/۲۰	۰/۵۰
$h(y)$	۰/۵۵	۰/۴۵	۱

پاسخ:

$$E(X) = \sum x_i g(x_i) = (3 \times 0/35) + (5 \times 0/15) + (6 \times 0/50) = 4/8$$

$$E(Y) = \sum y_j h(y_j) = (0 \times 0/55) + (1 \times 0/45) = 0/45$$

$$E(XY) = \sum xy.f(x_i, y_j) = (3 \times 0 \times 0/15) + (3 \times 1 \times 0/20) + \dots + (6 \times 1 \times 0/20) = 2/05$$

$$\text{cov}(X, Y) = E(XY) - E(X)E(Y) = 2/05 - (4/8)(0/45) = -0/11$$

$$V(X) = \sum x_i^2 g(x_i) - [E(X)]^2 = (9 \times 0/35) + (25 \times 0/15) + (36 \times 0/50) - (4/8)^2$$

$$V(X) = 24/9 - 23/04 = 1/86 \Rightarrow \sigma_x = 1/36$$

$$V(Y) = \sum y_j^2 h(y_j) - [E(Y)]^2 = (0 \times 0/55) + (1 \times 0/45) - (0/45)^2 = 0/24$$

$$\sigma_y = 0/49$$

$$r = \frac{\text{cov}(X, Y)}{\sigma_x \sigma_y} = \frac{-0/11}{1/36 \times 0/49} = -0/16$$

$-1 < r < 0$ است پس همبستگی بین X, Y از نوع ناقص و معکوس است.

مثال ۳۷: سکه سالمی را یکبار پرتاب می‌کنیم، اگر متغیر تصادفی X نشان دهنده تعداد شیر ظاهر شده باشد، تابع توزیع احتمال X را به دست آورید و میانگین، واریانس و تابع مولد گشتاور آن را محاسبه کنید؟

$$p = \frac{1}{2}, q = \frac{1}{2} \quad P(X = x) = \left(\frac{1}{2}\right)^x \left(\frac{1}{2}\right)^{1-x} \quad x = 0, 1 \quad \text{پاسخ: } \checkmark$$

$$E(X) = p = \frac{1}{2} \quad V(X) = pq = \frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$$

$$M_X(t) = q + pe^t = \frac{1}{2} + \frac{1}{2}e^t$$

مثال ۳۸: احتمال اینکه در یک پرتاب پنهالتی یک بسکتبال‌بست، توپ وارد سبد شود $0/8$ است، اگر 12 بار پرتاب پنهالتی صورت گیرد، احتمال اینکه دقیقاً 9 بار توپ وارد سبد شود را محاسبه کنید و میانگین و واریانس پرتاب‌های گل شده را نیز محاسبه نمایید؟

$$p = 0/8 \Rightarrow q = 0/2 \quad \text{پاسخ: } \checkmark$$

$$n = 12, x = 9 \Rightarrow P(X = 9) = \binom{12}{9} (0/8)^9 (0/2)^3 = 0/235$$

$$E(X) = np = 12(0/8) = 9/6$$

$$V(X) = npq = 12(0/8)(0/2) = 1/92$$

$$M_X(t) = (q + pe^t)^n = (0/2 + 0/8e^t)^{12}$$

مثال ۳۹: کارخانه‌ای دارای 4 نوع محصول درجه 1 ، درجه 2 ، درجه 3 و درجه 4 است. احتمال اینکه محصول نهایی از درجه 1 تا 4 باشد به ترتیب برابر $0/2$ ، $0/4$ ، $0/3$ و $0/1$ است 15 محصول نهایی این کارخانه را انتخاب کرده‌ایم. احتمال اینکه در این 15 محصول 6 محصول درجه 1 ، 3 محصول درجه 2 ، 5 محصول درجه 3 و 1 محصول درجه 4 داشته باشیم را محاسبه کنید.

$$n = 15 \quad \text{پاسخ: } \checkmark$$

$$P(X_1 = 6, X_2 = 3, X_3 = 5, X_4 = 1) = \frac{15!}{6!3!5!1!} (0/2)^6 (0/4)^3 (0/3)^5 (0/1)^1 = 0/002$$

مثال ۴۰: اگر بدانیم احتمال اینکه فردی شایعه‌ای را باور کند $0/6$ است، احتمال اینکه ششمین فردی که شایعه‌ای را می‌شنود، سومین نفری باشد که آن را باور می‌کند چقدر است؟

$$P(X = 6) = \binom{5}{2} (0/6)^2 (0/4)^3 = 0/138 \quad \text{پاسخ: } \checkmark$$

امید ریاضی، واریانس و تابع مولد گشتاور توزیع دو جمله‌ای منفی از طریق روابط زیر محاسبه می‌شوند:

$$M_X(t) = \left(\frac{pe^t}{1-qe^t}\right)^k, \quad V(X) = \frac{k}{p}, \quad E(X) = \frac{k}{p}$$

مثال ۴۱: تاس سالمی را پرتاب می‌کنیم. اگر متغیر تصادفی X نشان دهنده این باشد که سومین باری که عدد 2 ظاهر می‌شود در پرتاب نهم باشد، تابع مولد گشتاور X را محاسبه نمایید.

$$x = 9 \quad k = 3, \quad p = \frac{1}{6} \Rightarrow q = \frac{5}{6} \quad \text{پاسخ: } \checkmark$$

$$M_X(t) = \left(\frac{\frac{1}{6}e^t}{1 - \frac{5}{6}e^t}\right)^3$$

آزمون فصل ششم

- کله ۱- آنچه محقق را به استفاده از روش‌های آمار توصیفی یا استنباطی ملزم می‌سازد، چیست؟
- (۱) موضوع تحقیق (۲) هدف تحقیق (۳) محدودیت‌های روشی تحقیق (۴) سوالات اصلی تحقیق
- کله ۲- مناسب‌ترین ضریب همبستگی یک متغیر ترتیبی و یک متغیر فاصله‌ای کدام است؟
- (۱) گودمن و کروسکال (۲) پیرسون (۳) اسپرمن (۴) تاوکندال
- کله ۳- پایه و اساس تحلیل دومتغیره، بررسی ..... است.
- (۱) همبستگی (۲) پیوستگی (۳) رابطه علیت (۴) جداول تقاطعی
- کله ۴- رایج‌ترین سنجش گرایش مرکزی متغیرهای فاصله‌ای کدام است؟
- (۱) میانگین (۲) میانه (۳) مُد (۴) انحراف معیار
- کله ۵- دامنه آماره گاما بین چه مقادیری است؟
- (۱) 0 و $1+$ (۲) 1 و $0-$ (۳) $1+$ و $1-$ (۴) مقدار گاما می‌تواند هر مقدار مثبتی باشد.
- کله ۶- اولین گام در راستای سازماندهی داده‌ها چیست؟
- (۱) تشکیل جدول فراوانی (۲) ترسیم داده‌ها در قالب نمودار (۳) شاخص‌های مرکزی داده‌ها (۴) تعیین شاخص‌های تقارن و نرمال بودن داده‌ها
- کله ۷- رایج‌ترین اندازه‌ای که برای سنجش تقلیل نسبی خطای پیش‌بینی بین متغیر مستقل کیفی و متغیر وابسته کمی به کار می‌رود کدام است؟
- (۱) نسبت همبستگی (۲) تحلیل رگرسیون (۳) واریانس (۴) شاخص ضریب تغییر
- کله ۸- کدام گزینه صحیح نیست؟
- (۱) وجود همبستگی بین دو متغیر نشانه قطعی وجود رابطه علت و معلول بین آن دو نیست. (۲) فرمول همبستگی دومتغیره فقط منطبق با دو متغیر است. (۳) به ضریب زاویه خط رگرسیون گویه‌هایی که به صورت اندازه‌های استاندارد بیان شده‌اند، r اسپرمن اطلاق می‌شود. (۴) از طریق نمودار پراکنش می‌توان مشخص کرد که یک رابطه، مستقیم است یا منحنی‌شکل.
- کله ۹- کدام گزینه در خصوص شاخص میانه صحیح نیست؟
- (۱) بیشتر زمانی مورد استفاده قرار می‌گیرد که سطح سنجش داده‌ها ترتیبی باشد. (۲) در هر جامعه آماری، فقط یک میانه وجود دارد. (۳) از اعداد بسیار بزرگ یا بسیار کوچک توزیع تأثیر نمی‌پذیرد. (۴) وقتی همه مقادیر معلوم نیستند، میانه قابل محاسبه نیست.
- کله ۱۰- برای سنجش رابطه بین یک متغیر ترتیبی و یک متغیر نسبی از کدام یک از ضرایب زیر می‌توان استفاده کرد؟
- (۱) لامبدا (لاندا) (۲) گاما (۳) همبستگی پیرسون (۴) ضریب فی
- کله ۱۱- عبارت از فرایند تبدیل اطلاعات خام، اعم از محتوای آشکار یا پنهان، به مقولات است.
- (۱) تحلیل داده‌ها (۲) تقلیل داده‌ها (۳) عملیاتی کردن (۴) کدگذاری
- کله ۱۲- اگر انحراف چارکی در یک توزیع برابر صفر شود، بدین معنی است که .....
- (۱) چارک اول و چارک سوم با هم برابر است و هر دو از چارک دوم کوچک‌تراند. (۲) چارک اول و چارک سوم با هم برابر است و هر دو از چارک دوم بزرگ‌تراند. (۳) ۵۰ درصد اندازه‌ها در وسط توزیع قرار گرفته‌اند و با هم برابراند. (۴) ۷۵ درصد اندازه‌ها در وسط توزیع قرار گرفته‌اند و با هم برابراند.

۱۳- برای استفاده از انحراف متوسط، مقیاس اندازه‌گیری باید ..... باشد.

- (۱) حداقل اسمی (۲) حداقل ترتیبی (۳) حداقل فاصله‌ای (۴) نسبی

۱۴- ضریب رتبه‌ای اسپیرمن (ρ_s) جدول مقابل (توزیع فراوانی رتبه بزرگی شهر (X_1) با رتبه طلاق (X_2)) چقدر است؟

رتبه در X_1	رتبه در X_2
۲	۰
۱	۲
۳	۳

(۱) $-0/4$

(۲) $0/5$

(۳) $0/6$

(۴) $-0/8$

۱۵- اگر واریانس ۵ عدد، مساوی با ۴ باشد و ما تمامی این مقادیر را ضرب در ۳ کنیم، واریانس جدید چقدر خواهد بود؟

(۱) ۳۶

(۲) ۴۵

(۳) ۲۱

(۴) ۱۹

پاسخنامه آزمون‌ها

فصل اول: معرفت‌شناسی، روش‌شناسی و بنیادهای علم اجتماعی

۱- گزینه «۲»	۲- گزینه «۳»	۳- گزینه «۳»	۴- گزینه «۳»	۵- گزینه «۲»
۶- گزینه «۴»	۷- گزینه «۱»	۸- گزینه «۴»	۹- گزینه «۱»	۱۰- گزینه «۴»
۱۱- گزینه «۲»	۱۲- گزینه «۱»	۱۳- گزینه «۱»	۱۴- گزینه «۳»	۱۵- گزینه «۲»

فصل دوم: مراحل و عناصر اساسی تحقیق علمی

۱- گزینه «۱»	۲- گزینه «۴»	۳- گزینه «۱»	۴- گزینه «۴»	۵- گزینه «۱»
۶- گزینه «۱»	۷- گزینه «۲»	۸- گزینه «۱»	۹- گزینه «۴»	۱۰- گزینه «۱»
۱۱- گزینه «۴»	۱۲- گزینه «۳»	۱۳- گزینه «۱»	۱۴- گزینه «۱»	۱۵- گزینه «۲»
۱۶- گزینه «۱»	۱۷- گزینه «۴»	۱۸- گزینه «۱»	۱۹- گزینه «۴»	۲۰- گزینه «۲»

فصل سوم: شاخص‌ها و مقیاس‌ها

۱- گزینه «۲»	۲- گزینه «۳»	۳- گزینه «۱»	۴- گزینه «۲»	۵- گزینه «۳»
۶- گزینه «۲»	۷- گزینه «۱»	۸- گزینه «۴»	۹- گزینه «۲»	۱۰- گزینه «۲»

فصل چهارم: نمونه‌گیری

۱- گزینه «۲»	۲- گزینه «۴»	۳- گزینه «۲»	۴- گزینه «۱»	۵- گزینه «۲»
۶- گزینه «۱»	۷- گزینه «۴»	۸- گزینه «۴»	۹- گزینه «۴»	۱۰- گزینه «۳»

فصل پنجم: تکنیک‌های گردآوری اطلاعات

۱- گزینه «۱»	۲- گزینه «۳»	۳- گزینه «۱»	۴- گزینه «۲»	۵- گزینه «۲»
۶- گزینه «۴»	۷- گزینه «۱»	۸- گزینه «۴»	۹- گزینه «۲»	۱۰- گزینه «۲»
۱۱- گزینه «۳»	۱۲- گزینه «۲»	۱۳- گزینه «۱»	۱۴- گزینه «۳»	۱۵- گزینه «۳»
۱۶- گزینه «۴»	۱۷- گزینه «۴»	۱۸- گزینه «۳»	۱۹- گزینه «۳»	۲۰- گزینه «۳»

فصل ششم: پردازش و تحلیل داده‌ها

۱- گزینه «۲»	۲- گزینه «۳»	۳- گزینه «۲»	۴- گزینه «۱»	۵- گزینه «۳»
۶- گزینه «۱»	۷- گزینه «۱»	۸- گزینه «۳»	۹- گزینه «۴»	۱۰- گزینه «۲»
۱۱- گزینه «۴»	۱۲- گزینه «۳»	۱۳- گزینه «۳»	۱۴- گزینه «۲»	۱۵- گزینه «۱»